ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЭН

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 299 (13307)
1970 оной
декабриин 19,
суббото

Сэн 2 мүнгэн

ФСР-эй долоодохи зарлалай Верховно Соведэй наймадахи сесси

ССИН АЖАЛШАДАЙ ГАБШАГАЙ АЖАЛ

СР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, республикын планай түрүүлэгшэ, депутат К. М. ГЕРАСИМОВАЙ элидхэлhээ

й ЦК-гай декабриин (1969 ин (1970 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд, арадай ажахэ, арадай ажаhуудалые ка зарим асуудалнуудаар вительствын абаhан шиидэ Россин Федерациин арае 1971 ондо хүргөөхэ үсэбэй проектын үндэhэ ohон байна, гээд элидхэлэ РСФСР-эй министерствэ ведомствэнүүд, автономликнуудай Министрнүүд, крайгүйсэдкомууд бүйсэдкомуудай оруулhан уд хараада абтажа, түсэ табигдаhан юм. Тиихэдээ ерховно Соведэй hаяхан ороной арадай ажахын түсэбтэй, бюджедтэй бүдуулагданхай.

Федерациин ажалшад та түсэбэй талаар партиик дын гаргаhан директива даалгабаринуудые болгид дүргээ гэжэ РСФСР-ажахые 1970 ондо хүгаб дээрэхи дүнгүүд тухай ээ, нүхэр К. М. Герасилэбэ. Республикын протиин хүргэлтын дабшаса урдахи жэлэйхиhээ түршахуу процентээр ургаа. й туршада бүхыдөө продукци гаргалга 1,5 нугаар ехэ болоо. КПССъездын директивэнүүдээр лэ ургалта хараалагдана.

й газар дээрэ мүнөө жэл ард киловатт-час электхүсэн үйлэдбэрилэгдэхэ. шаар табан жэлэй туршае электрижүүлгэ 26,6 тиихэдэ хүдөө ажахыла нэмэхэ байна. Машина продукци үйлэдбэрилгэ 10,7 процентээр, химиин имиин—10,6 процентээр фть абалга—283,7 милто, газ—83,7 миллиард булад хайлуулга—63,7 оно болохо байна.

жэл Россин Федерациин овхозууд ороohо тарианай ургаса хуряагаа. Ороohо аха талаар КПСС-эй XXIII рективэнүүдээр хараалагдаалгабаринуудые РСФСР ургээ. Энэ жэл 43,6 милоо ороohон худалдан абтагэй урьhаламжые харюуодо, 45,6 миллион тонно удалдан абтаhан байна. абха, жэмэс, виноград, уд, үндэгэ ба ноohо хуабаха түсэбүүд үлүүлэн.

ына зүгэй экономическа ер хүтжөө. Эндэ электрэ, үнгэтэ металлурги, маэлгэ, хүнгэн промышленлоу түргэнөөр хүтжэнэ. Энэ Зейскэ ГЭС, Примөрско Солнечно шанаржуулгын, ско целлюлозно-картоной уд баригдажа байна. ура, союзна, союзно-ресжа барилгын министерРСФСР-эй мэдэлэй олон удые бодхоохо талаар даалурдынхидаал мэтэ дүүргэд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. шленна болон худөө ажабэриин ургалтын үндэhэ эрэ энэ жэл национальна ондонойхиhоо 7,5 процена, тиихэдэ табан жэлэй ор хараалагдаhанай ёhоор, табан жэлэй туршада 1,41 аха байна.

йра болон культурна ажабарилгын ехэ түсэб дүүрРеспубликын газар дээрэ 58,8 миллион дүрбэлжэн айтай гэр байра, 830 мянгшадай hураха hүргүүлин мянган оронтой больница-

нууд, тэрэшэлэн олон тоото поликлиникэ, hургуулиин наhа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаан, кино театр, клуб, худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой барилганууд ашаглалгада үттэхэ юм.

Эконом еска реформые үргэнөөр нэбтэрүүлhэн ушар РСФСР-эй арадай ажахые хүргөөлгэдэ туйлагдаhан амжалтын эрхэ нүхэсэл болоhон байна. Мүнөө үедэ түсэблэлгын, экономическа талаар урмашуулгын шэнэ гуримаар 19 мянга шахуу промышленна предприятинууд хүдэлнэ. Энэнь РСФСР-эй мэдэлдэ байhан промышленностиин предприятинуудай ниитэ тоогой 87.5 процентнь болоно. Түсэблэлгын, экономическа талаар урмашуулгын шэнэ гуримда барилгын организацинуудые оруулха эхи табигдаа.

hүүлээрнь элидхэлшэ 1971 оной түсэбэй гол зорилгонуудые тодорхойлжо үгөө. Энэ түсэб шэнэ табан жэлэй түсэбэй хубинь боложо, наука техникын туйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэлгын, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые, бүтээсыень дээшэлүүлhэнэй үндэhэ hүүри дээрэ арадай ажахын бүхы hалбаринуудые саашадань хүтжөөхые, арадай ажаhуудалай хэмжээ дээшэлүүлхые хараалана. РСФСР-эй национальна доход 1971 ондо 6 процентээр нэмэхэ байна.

Республика дотор 1971 ондо промышленна үйлэдбэриин ургалтые 6,8 процентээр нэмээхые хараалагдана. Үнгэтэ металлургиин, газай болон химическэ промышленностиин, машина бүтээлгын, целлюлозносаарhанай промышленностиин продукци үйлэдбэрилгэ хурдан түргэнөөр ургаха байна.

495 мянган киловатт-час электрын эльшэ хүсэн үйлэдбэрилэгдэхэ, 6,4 миллион киловатт хүсэтэй энергетическэ шэнэ барилганууд ашаглагдахаар хараалагдана. Нефть абалга 298,3 миллион тонно болохо, тиихэдээ Баруун Сибирьтэ тэрэ 40 процентээр нэмэхэ юм.

Машина бүтээлгын талаар ашаанай болон хүнгэн автомобиль бүтээн гаргалга 25,8 процентээр нэмэжэ, 891,8 мянгада хүрэхэ.

200 мянган трактор, таряа хуряалгын 102 мянган комбайн бүтээн гаргагдаха, худөө ажахын машина бүтээн гаргалга 1970 онойхиhоо 6,1 процентээр нэмэхэ. Тэрэшэлэн хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин, худалдаа наймаанай түхеэрэлгэ бүтээн гаргалга нэмэхэ байна.

Арадай хэрэглэмжын эд бараа гаргадаг промышленностиин hалбаринууд булюу түргэнөөр хүргөөгдэхэ гэжэ түсэб дотор хараалагдана. Хүнгэн промышленностиин продукци бүтээн гаргалгын ургалта 6,6 процент болохо юм.

Ажалшадай олзо доходой түргөөр ургажа байhан эрхэ байдалда олониитын хэрэглэмжын эд бараа бүри ехээр үйлэдбэрилэн гаргаха хэрэг бүхы министерствэнүүдэй, ведомствэнүүдэй, нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай шухалын шухала зорилго болохо ёhотой.

Эрдэм наукын талаар 1971 ондо шэнжэлгын ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр түсэблэгдэнэ гээд К. М. Герасимов тэмдэглэбэ. РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлтэй организацинууд научна болон техническэ 100 гаран тон шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хабаадаха.

Республикын предприятинуудта тоо бодолгын 23 центрые, промышленностьда хүдөө ажахыда, худалдаа наймаанда, транспортда электронно тоо бодолгын техникын үндэhэ hүүри дээрэ хүтэлбэрилгын, мэдээсэлэй 6 автомат түхеэрэлгэ байгуулхаар хараалагдана. 146 предприяти болон үйлэдбэриие, 374 цех

болон участогые үргэлжэдэнь оньhожоруулга, 506 автомат, оньhожоруулагдаhан лини нэбтэрүүлэгдэхээр хараалагдана.

Промышленностиин ургалтын 90 процентые, хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы ургалтые ажалай бүтээсые дээшэлүүлhэнэй ашаар хангаха гэжэ хараалагдана.

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ арга тухай хэлэхэ зуураа, элидхэлшэ түхеэрэлгэнүүдые халаан халаанаар ашаглаха ябадалые hайжаруулха, худэлмэришэдые ээлжэлүүлэн худэлгэхэ графигта оруулха ябадалай шухала байhанда анхаралаа хандуулба.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ түсэбэй проектдэ элидхэлэй горитойхон хубинь зорюулагдаа. 1971 ондо хүдөө ажахын валовой продукциин хэмжээн 43,9 миллиард түхэриг гэхэгү, али 1966—1970 онуудай дунда зэргын хэмжээнhээ 9,9 процент үлүүлхээр хараалагдана.

1971 ондо хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэнэй худалдан абаха хэмжээн, түсэбhөө гадуур худалдалгые орууласан. ороohоной талаар 45,25 миллион тонно, саахарай свекло—26,2 миллион тонно, мал ба шубууд—7 миллион шахуу тонно, hүн—26,88 миллион тонно, үндэгэ—12,5 миллиард хэhэг болохо юм. Мүн худөө ажахын бусад продуктнуудые худалдан абалга ехэ болохо.

1971 ондо худөө ажахын ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлжэ, газар тариалангай продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо гэжэ хараалагдана. Мал ажалай продуктнуудые абалгын ургалта мал ба шубуудай ашаг шэмые дээшэлүүлhэнэй, тоо толгойень о л о ш о р у у л h а н а й ашаар бэелүүлэгдэхээр түсэблэгдэнэ.

1971 ондо мал ажалай продукт абалгые промышленна эндэhэ hүүри дээрэ үргэнөөр, табиха мэргэжүүлхэ хэрэгтэ, мяханай мал саашадань хүргөөлгэдэ шэглүүлэгдэhэн хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэхээр хараалагдана. Гансахан совхозуудта гүрэнэй зөөреэр малай бүхы түхеэрэлгэтэй 160 барилганууд, шубуунай фабриканууд баригдаха юм.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1966 он), июлиин (1970 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй ёhоор, газарай мелиорациие хүргөөлгэдэ түсэб дотор ехэ анхарал хандуулагдана. Ерэхэ жэлдэ 136 мянган гектар уhалагдаг газар, намагhаа хатаагдаhан 292 мянган гектар газар ашаглахаар хараалагдана. 890 мянган гектар талмай дээрэ уhалуурин барилганууде бариха, шэнэдхэхэ ажал хэгдэхэ юм. Ростовско областьдо, Краснодарска ба Ставропольско хизаарнуудта, Волго шадар болон бусад зарим районуудта мелиорациин ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин түсэбөөр хараалагдаhан ургалтые, оньhожоруулгын хэмжээень саашадань дээшэлүүлхэ ябадал хангахын тула 151 мянган трактор, 60 мянган комбайн, тракторай 176,4 мянган прицеп, 6,3 мянган экскаватор, мүн бусад олон техникэ РСФСР-эй хүдөө ажахыда үргэхөөр хараалагдана.

Совхозуудай үйлэдбэриин экономическа ашаг үрые дээшэлүүлхэ гол шухала хэмжээнүүдэй нэгэн гэбэл, ажахынуудые ажахын тоосоондо хүсэдөөр оруулха ябадал болоно.

Республика дотор 2176 совхоз болон гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинууд ажахын тоосоондо хүсэдөөр оронхой. Тэдэнэр нөөсэ хэхын түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэнэ, газар таряалангай болон мал ажалай продукци ехээр үйлэдбэрилдэг болоо.

Мүнөө үедэ республикын бүхы совхозуудые ажахын тоосоондо хүсэдөөр оруулха дурадхал бэлдэгдэжэ байна.

Колхоз болон совхозуудай экономикые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тэдэнэй туhалбариин ба олзоборилгын предприятинуудые хүргөөхэ ябадал hайн нүлөө үзүүлнэ. 1971 ондо эдэ предприятинуудай продукциин хэмжээе 3,2 миллиард түхэриггэ хүргэхөөр хараалагдана.

1970 оной түсэб зохёоходоо, байгаалиие хамгаалха асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаа, гээд элидхэлшэ мэдээсэнэ. Ушар юуб гэхэдэ, байгаалиие хамгаалга болбол совет хүнүүдэй элүүр энхые хамгаалгатай сэхэ холбоотой юм. Тиимэ дээрэhээ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэриин ёhоор, газар, ой модо, уhа, байгаалиин агаар хамгаалха тухай, промышленна предприятинууд шадар байгаали хамгаалгын зоно байгуулха тухай бүлэг түсэб дотор хараалагдаа.

Россин Федерациин транспортые, харгын ажахы болон хэлхеэ холбоое саашадань хүргөөхэ түсэбүүдтэй элидхэлшэ танилсуулаа.

1971 ондо капитальна худэлмэриин ехэ түсэб бэелүүлхэ тухай К. М. Герасимов хэлэбэ. РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ мэдэлтэй ажахынуудай талаар капитальна hомололгын ниитэ хэмжээн 21,1 миллиард түхэриг хэмжээтэй байхаар хараалагдана. Гүрэнэй централизованно капитальна hомололго 1,8 миллиард түхэриг болохо байна. Тэрээнhээ гадуур колхозуудай зөөреэр, банкын урьhаламжаар, мүн гэр байра барилгын кооперативууд болон бусад эмхинүүдhээ орохо мүнгэн зөөреэр 9,4 миллиард түхэригэй капитальна hомололго хэгдэхээр хараалагдана.

Худөө ажахын түүхэй эд болбосоруулдаг промышленностиин hалбаринуудые хүргөөлгэдэ капитальна ехэ hомололго хэгдэхэ.

РСФСР-эй министерствэнүүд болон ведомствэнүүд, нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд үйлэдбэриин хүсэнүүдые, гол фонднуудаа ашаглаха талаар тогтоогдоhон даалгабаринуудые заатагүй дүүргэхэ, дүүргэгдээгүй барилганууд хэмжээе бага болгохо, ашаглалгада үгтэхэеэ байhан барилганууда мүнгэ зөөри болон барилгын материалнуудые элсүүлхэ хэмжээнүүдые абахань тон шухала байна.

Арадай материальна ажаhуудалые саашадань hайжаруулха, ажабайдалайнь культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэhэн хэмжээ ябуулганууд ерэхэ жэлэй түсэб дотор үргэнөөр хараалагдаа.

Хүн зоной бодото олзо доход 4,8 процентээр ургаха. РСФСР-эй арадай ажахыда худэлдэг худэлмэришэд болон алба хаагшадай дунда зэргын салин хүлhэн 3 процентээр, колхознигуудай ажалай түлөөhэн—6,8 процентээр нэмэхэ юм.

Ниитын фондhоо хүн зоной абадаг тэдхэмжэ болон түлөөhэн 41 миллиард түхэриг боложо, энэ жэлэйхиhээ 2,8 миллиард түхэригөөр дээшэлхэ байна.

Гүрэнэй рознично худалдаа наймаанай, кооперативна худалдаа наймаанай бараанай эрьесэ 6,5 процентээр нэмэхэ, 1800 магазин, ниитын эдеэ хоолой 4200 предприяти нэмэжэ нээгдэхэ юм.

Ажаhуудалай талаар хангалга саашадаа хүргөөгдэхэ. Хүн зониие ажаhуудалай талаар хангадаг 133 мэргэжүүлэгдhэн предприяти, 320 комбинат болон бусад предприятинууд нээгдэхээр хараалагдана.

1971 ондо республика дотор 65 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаха юм.

Гэхэ зуура, гэр байра ашаглалгада үгэхэ энэ жэлэй түсэб зарим ушарта хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ гээд элидхэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

1971 ондо юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта 22 миллион hурагшад hураха байна. Дээдэ hургуулинуудта 378 мянган хүн, тусхай дунда hургуулинуудта—482 мянган хүн абтахаар хараалагдана. Профессионально-техническэ училищинууд 1 миллион 12 мянган мэргэжэл ехэтэй худэлмэришэдые арадай ажахыда бэлэдхэжэ үгэхэ.

10 мянган хүн зон дээрэ тооло-ходо, 1971 ондо РСФСР дотор больницын 13,8 орон хүртэхэ байна.

Россин Федерациин арадай ажахые 1971 ондо хүргөөхэ түсэбэй проект болбол республикын экономикые саашадань хүргөөхэ, арадай материальна ажаhуудалые hайжаруулха хэрэгтэ шэглүүлэгдэнэ гээд К. М. Герасимов үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ. Республикын ажалшад социалис мүрысөө дэлгэрүүлжэ, КПСС-эй, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедэй хүтэлбэри доро партиин съездые шэнэ туйлалтануудаар үгтахые, түсэбтэ шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэл болохо 1971 оной даалгабаринуудые шэн габьяата ажалаараа дүүргэхые эрмэлзэнэ.

РСФСР-эй финансын министр, депутат И. И. ФАДЕЕВЭЙ элидхэлhээ

Наймадахи табан жэлэй түсэбэй бүхы талаараа дүүргэгдэhэндэ совет хүнүүд бүхыдөө сэдьхэлээ ханангяар баясана гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Россин Федерациин промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 1965 онтой жэшээлбэл 1,5 дахин тухайгаар ехэ болобо. Үнгэрэгшэ табан жэл соо жэл бүхэндэ 77 миллион тонно ороohон абтажа байбал, hүүлэй үедэ жэл соогоо 100 миллион тонно ороohон дунда зэргээр абтана. Улад зоной ажабайдалай материальна ба соёлой хэмжээн дээшэлбэ.

Мүнөө жэлдэ гаршаhаа орходоо 500 миллион түхэриг үлүү оршо гүрэнэй бюджедтэ орохо байна. Бюджэдэй амжалтатайгаар дүүргэгдэhэн ушарынь КПСС-эй ЦК-гай 1970 оной июлиин Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан худөө ажахые хүргөөлтэдэ ехэ мүнгэ зөөри табиха арга олгобо.

СССР-эй Верховно Соведэй баталhан 1971 оной гүрэнэй бюджет тухай хуулитай зохилдуулан РСФСР-эй гүрэнэй бюджедэй проект зохёогдоо гэжэ И. И. Фадеев мэдээсэбэ. РСФСР-эй гүрэнэй бюджедэй оршэ гаршань 39946,2 миллион түхэриг байха гэжэ хараалагдаба. 1970 оной тодорхойлогдомол түсэбтэй сасуулхада, бюджет 5 процентээр ехэ боложо, РСФСР-эй арадай ажахые хүргөөхэ гүрэнэй түсэбэй проектээр хараалагдаhан хэмжээ ябуулганууде мүнгэ зөөреэр хүсэд хангажа шадаха юм.

Бюджедэй оршын гол хубинь урид мэтэшэлэн гүрэнэй, кооперативна предприятинууд ба эмхинүүдhээ орохо, тиин хамтадаа бюджедэй мүнгэнэй 87,4 процентнь тэндэhээ орохо байна, арадай ажахын бүхы hалбаринуудта 18572,1 миллион түхэригэй олзо доход орожо, 1970 ондо хүлеэгдэжэ байгаа олзо доходhоо 1,1 процентээр дээшэлхэ.

РСФСР-эй мэдэлэй промышленностиин хэмжээн 1969 онтой сасуулбал 6,4 процентээр ехэ болохо. Тэрэ ехэ болоhон хубинь бүхыдөө ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй ашаар түйлагдаба.

РСФСР-эй мэдэлэй промышленна 3406 предприяти энэ оной 11 hарын турша соо 670 миллион түхэригэй продукци наймаанда дамжуулха түсэбөө дүүргээгүй. Олон предприяти шанар муутай продукци гаргана.

Шэнээр ашаглалгада оруулhан машина түхеэрэлгэнүүдээ муугаар ашаглажа, урданай байhан машина түхеэрэлгээ хангалтагүйгөөр хэрэглэжэ байhан ушар үйлэдбэриин хүнжэлтэдэ, арадай ажахыдахи нөөсэ ехэ болголгодо илангаяа муу нүлөө үзүүлнэ. Тэрэшэлэн зарим предприятинууд дээрэ халаанай коэффициентын бага байhан ушарынь баhал муу нүлөө үзүүлдэг. РСФСР-эй барилгын материалнуудай промышленностиин 1958—1969 онуудта ашаглалгада үгтэhэн 57 барилгануудhаа оройдоол 32-тонь машина түхеэрэлгынь проектнэ хүсэ шадал хүсэдөөр ашаглагдадаг болоhон байха юм. Нютагай промышленностиин министерствэдэ машина түхеэрэлгэнь хүсэдөөр худэлжэ байхын орондо оройдоол хүсэ шадалайнгаа 1,34 коэффициентдэ худэлнэ. Олонхи предприятинууд ажалай таhалгаргүй неделидэ худэлдэг болоогүй.

Улад зоной мүнгэн олзо доходой ехэ боложо байhан дээрэhээ наймаанай газарнуудта эд бараа саг соонь ябуулжа байха, худалдаа наймаае ехэдхэхэ гээшэ тусгаар удха шанартай болоно. 1970 оной 11 hарын турша соо РСФСР дотор бүхыдөө худалдаа наймаанай түсэб 100,5 процент дүүргэгдээ. Үнгэрэгшэ жэлэй баhал тэрэ үеынхидэ орбол худалдаа наймаан 6,9 процентээр дээшэлбэ. Гэбэшье, худалдаа наймаанай министерствын магазинуудай гурбанай нэгэ хуби шахуунь наймаанайнгаа түсэб дүүргээгүй. Эд хэрэглэгшэдэй кооперацишье баhал тиимэрхүүгээр худэлhэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай 1969 оной декабриин, 1970 оной июлиин Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтэ хангаха гээшэ гаргашануудай хэмжээ тодорхойлходо гол шухала зүйл болоhон байгаа гээд элидхэлшэ саашань үргэлжэлүүлэн хэлэбэ. Россин Федерациин арадай ажахые хүтжөөлгэдэ 32046,2 миллион түхэриг гаргашалагдаха гэжэ тодорхойлогдобо. Тэрэнь 1970 оной гаргашаhаа 3726,9 миллион түхэригөөр дээшэ гарана.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Н. Ф. ТИХОНЕНКЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын советскэ ба партийна органуудта удаан соо аша туhа ехэтэйгээр хүдэлhэнэйнь түлөө, мүн hөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, колболон совхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнуудые бэлэдэ талаар Буряадай хүдөө ажахын техникумэй директор нүхэр **Тихоненко** Николай Фомичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй** грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1970 оной декабриин 18.

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшоор депутат Б. С. Семеновые hунгаха тухай

Россин Совет Федеративна Социалис Республикын Верховно Совет иигэжэ **тогтообо:**

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшын орлогшоор Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ депутат Бата Семенович Семеновые hунгаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, Кремль.
1970 оной декабриин 17.

КПСС-эй XXIV съездые угтуулан

Нүүрhэнэй промышленностиин түрүү коллективүүд болон нэгэдэлнүүдэй социалис уялганууд

«Южкузбассуголь» гэжэ комбинадай «Зыряновская» гэжэ шахтын ажалшадай коллектив нүүрhэ малтан абажа табан жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид июлиин 20-до дүүргэhэн байгаа. Эхэ оромнай арадай ажахыда шухала болохо 750 мянган тонно эрхим шанартай нүүрhэ түсэбhөө гадуур нэмэжэ абаа.

Ленинскэ ударна вахтые үргэлжэлүүлэн, КПСС-эй XXIV съездые ажалай эрхим бэлэгээр угтахые эрмэлзэн, шахтын хүдэлмэришэд, инженер, технигүүд, алба хаагшад хэдэ хэдэн дээшэлүүлэгдэhэн шэнэ социалис уялганууде абаа. тусхайлбал 1971 оной нэгэдэхи кварталда съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр түсэбhөө гадуур 15 мянган тонно нүүрhэ малтан абаха, 70 мянган түхэригэй продукци нэмэжэ худалдаха; нүүрhэ малтан абалгаар хүдэлмэришэнэй ажалай бүтээсые 1970 оной IV кварталда туйлагдаhан хэмжээнhээ 5 процентээр дээшэлүүлхэ, hара бүхэндэ хүдэлмэришэн бүхэнэй бүтээсые 100 тонно хүрэтэр дээшэлүүлхэ, түсэбhөө гадуур 25 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулха байна.

Горнягууд Кузбассай ба ороной бүхы шахтёрнуудта хандажа, КПСС-эй XXIV съездые эрхимээр угтахын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхыень, тэрэнэй үндэhөөр үйлэдбэриин хэмжээнэй, ажалай бүтээсын саашанхи ургалтые хангахыень, малтан абтадаг нүүрhэнэй өөрынь үнэ хямдаруулхыень. шанарыень hайжаруулхыень уряалаа.

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИ ДҮҮРЭБЭ

ВОЛГОГРАД. (ТАСС). «Коммунис парти—1941—1945 онуудтахи Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ совет арадые эмхидхэгшэ» гэhэн темэдэ зорюулагдаhан бүхэсоюзна научна конференци дүүрэбэ. Дайнай үедэ партиин ябуулhан эмхидхэлэй, сэрэгэй, ажахын, соёл сурталай болон гадаадын политическэ ажал ябуулгые конференцидэ хабаадагшад бүхы талаhаань зүбшэн хэлсээд, дэлхэйн хоёрдохи дайнай илалта туйлагада совет арадай, Советскэ Союзай Коммунис партиин үүргэ доошонь дарахаа эрмэлзэгшэ түүхые буржуазна талаар хазагайруулагшадта шанга харюу үгэбэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай түүхэ дам саашадань шудалха, фашис Германиие илаhан илалта эмхидхэлгэдэ КПСС-эй хүтэлбэрилхы үүргэ дүүрэнээр, бүхы талаарнь харуулха зорилгонууд тодорхойлогдобо.

Комсомол басаган Дарима Баранниковае «Теплоприбор» заводой коллектив ажалаймнай замай залууршан гэжэ дэмы нэрлэдэггүй. Тэрэ 11-дэхи класс дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр энэ заводто ото худэлжэ байнхай. Түрүү басаганай шэн габьяата ажал «үйлэдбэриин отличник» гэhэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Д. Баранникова халаанайнгаа даабари үдэр бүри 150—200 процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Баранникова.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБӨӨР

Хүн зоной захилаар хубсаhа оёдог «Индпошив» гэжэ манай нэгэдэл табан жэлэйнгээ түсэб үшөө октябриин 2-то дүүргээ hэн. Байгша оной түгэсэтэр 410 мянган түхэриггэ түсэбhөө гадуур захил абажа, элдэб хубсаhа оёхобди. Мүнөө бүхы худэлмэришэдэймнай гурбадахи бүхэнииньь 1971 оной түсэбөөр худэлнэ.

Партиин XXIV съездын хүндэлэлдэ ерэхэ жэлэй нэгэдэхи кварталай түсэб болзорhоонь урид, мартын 24-дэ дүүргэхэ гэhэн уялгатайбди. Хэлэhэн үгэдөө хүрэдэг ёhоороо энэ зорилгоёошье амжалтатайгаар бэелүүлхэбди. Дүн дээрэнь абажа хэлэбэл, манай бүтээдэг продукци 1971 ондо энэ жэлэйхиhээ 19 процентээр нэмэхэ.

Т. БУРКИН.
Улаан-Удын «Индпошив» гэжэ нэгэдэлэй директор.

Республикын колхоз, совхозуудай гүрэндэ hү, мяха худалдаха жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1970 оной декабриин 16-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Мяхан	hүн	Үнэн бүрэнhөө hаагдаhаннинь кг.
Баргажанай	89	99,2	904
Баунтын	104	168	937
Бэшүүрэй	90	98	1386
Зэдын	101	131	1285
Яруунын	113	125	1388
Загарайн	111	104	1484
Захааминай	119	143	1016
Кабанскын	96	109	1774
Хэжэнгын	86	112	1134
Хлагтын	90	97	1283
Мухар-Шэбэрэй	93	103	1390
Ахын	98	131	398
Прибайкалиин	102	105	1607
Хойто-Байгалай	83	101	871
Сэлэнгын	105	103	1666
Түнхэнэй	112	148	1222
Улаан-Удын	100.9	102	1661
Хориин	95	159	1305
Республика бүхыдөө	99,3	110	1350

КОММУНИСТ, ТЭРЭНЭЙ УЯЛГА БА ХАРЮУСАЛГА

ӨӨРТӨӨ ШАНГА ЭРИЛТЭ ТАБИХА

Советскэ Союзай Коммунис партиин эзэлжээтэ XXIV съезд 1971 оной мартын 30-да зарлагдаха гэжэ тодорхойлогдобо. Манай ороной, партиин ажабайдалда, түүхэдэнь, мүн саашанхи ажал ябуулгадань тус съездын, тэрэнэй абаһан шиидхэбэринүүдэйнь тон ехэ удха шанартай байхань хүн бүхэндэ мэдээжэ.

Үдэр сагай ошохо бүри съездын нээгдэхэ түүхэтэ үдэр ойртоно бшуу. Энэ үдэрые ажалай ямар бэлэгээр угтажа байнабши, хэхэ ёһотой бүхы юумээ хэжэ шадаа гүш, ямар зорилго урдаа табинабши гэһэн асуудал мүнөө ажалша хүн бүхэн өөртөө табина ёһотой.

Энэ асуудал миниишье урда гарана. Би 1945 онһоо ленинскэ партиин зэргэдэ ябанаб. Өөрынгөө ажал тухай дурдаха болоо һаа, бүхы наһан соогоо хүдөөдэ ажалланаб. 1932 онһоо 1958 он болотор механизатораар хүдэлөө һэм. Тэрэ сагһаа хойшо мүнөө хүрэтэр колхозойнгоо хонидые харууһалалсанаб. Хүдэлмэри дээрээ туйлаһан амжалтануудаа, дабаһан бэрхэшээлнүүдээ эндэ дэлгэрэнгыгээр тоолоод ялатайб. Тобшохоноор хэлэхэдэ, хүнэй хойно орогдоогүй. Ленинэй байгуулһан Коммунис партиин гэшүүнэй уялга бодото дээрэнь бэелүүлжэ, бусад суг хүдэлдэг хани нүхэдтөө жэшээ харуулжа ябахал гэжэ оролдогдоно гээшэ бээ. Тиимэшье байха зэргэтэй.

Коммунистын түрүү үүргэ, уялга тушаа В. И. Ленин нэгэнтэ бэшэ заабан байна. Мүнөөшье манай партиин Центральна Комитет коммунистнуудай үүргэ, харюусалгые хаа хаанагүй—үйлэдбэри дээрэшье, ниитын ажабайдалдашье улам дээшэлүүлхэ тухай анхаралаа саг үргэлжэ хандуулна ха юм.

Партиин гэшүүн хододоо түрүү зэргэдэ ябаха ёһотой гэжэ КПСС-эй Устав соо хэлэгдэдэг. Коммунистнуудай эдэбхи үүсхэлһээ, ажал хүдэлмэриһөө партийна организацинуудай дайшалхы шадабари дулдыдадаг гэжэ КПСС-эй XXIII съезд онсолон тэмдэглэһэн байгаа.

Мүнөө КПСС-эй эзэлжээтэ XXIV съездын урда тээ коммунист бүхэн өөрынгөө хэһэн, бүтээһэн ажал хүдэлмэри тухай, партиин гэшүүнэй уялга ямараар дүүргэжэ ябаһан тухайгаа бодолгото болоно. «Буряад үнэн» газетэдэ һаяхан толилогдоһон, Хориин аймагай Үдын совхозой ахалагша хонишон, КПСС-эй XXIII съездын делегат нүхэр Н. Л. Тогмитовагай «Коммунист, тэрэнэй уялга ба харюусалга» гэһэн гаршагтай статья ехэ һонирхожо уншааб. Эгээл шухала болоһон хөөрэлдөөндэ эхи табигдаа гээшэ хаш. Партиин съездын урда тээ бидэнэр, коммунистнуудаа өөһэдынгөө ажалые хёрхоор адаглан хаража, зүб сэгиэлтэ үгэхэ ёһотойбди.

Нүхэр Н. Л. Тогмитовагай хөөрөөе дэмжэхэ зуураа, би коммунистын уялга ба харюусалга тухай өөрынгөө хэдэн һанамжа, дурадхал хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Коммунистын уялга, харюусалгань ехэ гэжэ хүн бүхэн мэдэнэ, энээн тухай хаа хаанагүй хэлсэдэг. Манай «Коммунизм» колхозые абаад үзэе. Али нэгэн суглаанай, малшадай гү, али механизаторнуудай зүблөөнэй болоходо коммунистын нэрэ нэн түрүүндэ дурдагдадаг. Тэрэ коммунист ажалдаа һайнаар хандана, энэнь архи уужа, ажалаа таһалдуулаа гэхэ мэтээр хүнүүдэй хөөрэлдэжэ байхые шагнахаш. Һайниинь дуулажа байхадаа, сэдьхэл зүрхэншни баясаха, омог зориг түрэхэ, харин коммунистын муу ябадаг тухай дуулахадаа бодолгото болохош. Яахадаа энэ нүхэрнай иигэнэ гээшэб, нэгэл партийна организацида, нэгэл колхоздо хүдэлнэ, алди ажал хэнэ ха юм бибши. Юуньһээ боложо ямар шалтагаанһаа энэ коммунист муугаар хэлсүүлхэ болоо юм гээд бодохош.

Колхоздомной ажалша бэрхэ коммунистнууд олон. Нэгэдэхи отделениде эхэ хонидой һүрэг даагша ахалагша хонишон коммунист Доржи Цыренов тухай муу юумэ дуулахагүйш. Ямаршье бэрхэшээлтэй байдалай тохёолдобол, нүхэр Цыренов аргынь оложо, ажалдаа амжалта туйлаһан лэ байха. Аргань гэбэл, нэн түрүүндэ оролдосотой ажалынь болоно. Хэрэгтэй болоходо, илангаяа түл абалгын харюусалгатай үе сагай тулажа ерэхэдэ энэ нүхэрнай унтаха амархаяа мартажа ажаллажал гарадаг хүн юм.

Хүн тэрэниие тиигэжэ хүдэлэ, унтаха нойргүй ажалла гэжэ намнана, баадхана бэшэ ха юм. Энэ ажал намда даалгагданхай юм, энээнэй түлөө би харюусалгатайб, намһаа ажалайм түлөө партийна организаци, колхозой правлени асууха зэргэтэй, һүүлэй һүүлдэ колхознигуудай үмэнэ харюусаха ёһотойб гэжэ нүхэр Цыренов һайса ойлгожо, мэдэржэ ябадаг шуу. Өөртөө шанга эрилтэтэйгээр хандадаг нүхэр.

Өөрынгөө харюусалгые хүсэдөөр ойлгожо, мэдэжэ ябаха гээшэ коммунистын һайн һайхан шэнжэ шанарай нэгэниинь болодог. Хоймор нютагта колхозой һүһаалиин нэгэ гүүртэ байдаг. Эндэ һаалишанаар КПСС-эй гэшүүн С. Максарова ажаллана. Һү һааха табан жэлэйнгээ түсэб уни дүүргэнхэй, хүн нүхэдтөө хүндэтэй болонхой. Гансал өөрынгөө ажал хараад ябадаггүй, суггаа хүдэлдэг нүхэдтөө туһалхые оролдодог, хүсэдэг заншалтай.

Хүһан хушуунай һаалиин гүүртэ дээрэ коммунист һаалишан Дарижап Галсандоржиева мүрысэгшэдэй түрүү зэргэдэ ябалсаһаар үнинэй. Мүн лэ хамтын хэрэгэй түлөө хам оролсодог нүхэдэй нэгэн. Эдэ хоёр һаяхан районно партийна конференцидэ делегадаар һунгагдажа хабаадалсаа юм.

Хамтын хэрэг—минии хэрэг, минии ажалһаа хамтын ажалай амжалта дулдыдаха юм гэжэ хүн бүхэнэй, нэн түрүүндэ коммунистнуудай мэдэржэ, нүхэд Цыренов, Максарова, Галсандоржиева гэгшэдтэл арга шадалаараа оролдожо ябабал, ажал хэрэгшье нилээд урагшатай ябаха һэн гэжэ һанагдана. Зүгөөр энээнэй тулада өөрынгөө харюусалгые — коммунистын харюусалгые гүнзэгыгөөр, зүбөөр ойлгохо хэрэгтэй. Тиигээгүйдөө харюусалга тухай хэлсэдэгнай хооһон хөөрэлдөөгөөр үлэхэ бшуу.

Үнэн дээрээ коммунистын уялга, харюусалга тухай ехэ хөөрэлдөөн болодог. Энэ асуудал байгша ондо колхозой партийна суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа. Мүн партийно-комсомолой бүлэгүүдэй суглаанууд дээрэшье энээн тухай туһатай хөөрэлдөөн болоо бэлэй.

Теэд хэды олон хөөрэлдэбэшье, заримдаа энэмнай аша үрэ үгэдэггүй, миин талаар ошожо болоно бшуу. Би юун тухай эндэ хэлэхээ һанаабиб гэхэдэ, коммунист бүхэн өөрынгөө үүргэ, харюусалгые һайса мэдэржэ, партиин гэшүүнэй үндэр уялганууд ые хаанашье—үйлэдбэри дээрэшье, ажабайдал, ажаһуудалдаашье бодотоор бэелүүлхын тулада өөртөө шанга эрилтэ табижа, бэеэ шэмэхэжэ ябаха уялгатай. Бээ һула табяад, намда хамаагүй, намһаа юун абаха һэм гэжэ һанажа ябабал, ажал хүдэлмэридөө амжалта туйлахагүйш, коммунистын уялгые дүүргэжэ шадахагүйш.

Тиимэһээ уялга, харюусалгаяа мэдэрхэ гээшэ коммунистнуудай өөһэдтөө шанга, партийна эрилтэ табилгатай сэхэ холбоотой гэжэ һананаб. Өөр дээрээ абажа хэлэбэл, би мүнөөдэр туйлаһанаараа һанаагаа амардаггүйб. Юун дутуу хэгдээб, ямар юумэ үшөө хээ һаамни, ажални урагшаа болохоб гэжэ шэбшэжэ, нүхэдтэйгөө хөөрэлдэхэ хэрэгтэй. Тиихэдэ өөрынгөө харюусалга тухай бодожо, өөртөөшье, суггаа ажалладаг нүхэдтөөшье шанга эрилтэ табихые оролдохош.

Тиимэл даа, коммунистын уялга ба харюусалга тушаа миниии һанажа, бодожо ябаһан зүйлнүүдэй нэгэн.

Коммунист хүн туладаа түрэл партиингаа ээлжээтэ съездые ажалай шэнэ амжалтаар угтахын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ байнаб.

С. ДОРЖИЕВ.
КПСС-эй гэшүүн, Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой ахалагша хонишон.

Улаан-Үдын Электро-заһабарилгын завод табан жэлэйнгээ түсэб уни дүүргэнхэй. Коллективэй энэ амжалтада коммунис ажалай бригадын гэшүүд Федор Михайлович Стояв ба Василий Михайлович Астраханцев гэгшэдэй оруулһан хубита угаа ехэ.

Энэ заводой хабсарагшадай бригадир Мария Евстафьевна Мельникова табан жэлэйнгээ түсэб уни дүүргэнхэй, ерэхэ жэлэй түсэбөөр ажаллажа байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү слесарьнүүд Федор Михайлович Столь ба Василий Михайлович Астраханцев; хабсарагшадай бригадын бригадир Мария Евстафьевна Мельникова.

Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

БОРЬЁОГОЙ ОШОТО ГАЛНУУД

Хайшаашье хара, тэмээнэй бүхэндэл гүбээтэһэн Борьёогой тала дайда шарлан нэмжьнэ. Үрэжэлтэй баян газар таряалангаараа, үй түмэн хони малаараа холуур суурхаһан энэ нютагай алдар суу гансашье республика дотороо бэшэ, мүн орон соогуурнай тарашанхай.

Хатуу шэрүүн, харанхы мунхаг хаанта засагай үедэ энэ дайдаар лама, бөөнэрэй хонхо дамаарын шэхэ дулиирүүлмэ зэрлиг абяан зэдэлжэ, үгытэй ядуу малшад үбшэ тахалда нэрбэгдэн, тулин зобожо байгша бэлэй. Тэрэ сагай баяд, ноёд ажалша малшадай хара хүлһые залгин, зэбүүрхэмэ муухайгаар, дарлажа, зоргоороо аашалалдажа байһан түүхэтэй. Шэнэ байдалай хүсэтэ долгин үдэрһөө үдэртэ улам эршэтэйгээр эбхэржэ, 1927 оной эун хони үсхэбарилхэ шэглэлтэй «Онцевод» гэжэ совхоз эндэ мүндэлөө бэлэй. Энэ ажахыда 58 айл хамтаран орожо, адууһа малаа үсхэжэ, газараа эдлэхээр шиидэһэн юм. Тэрэ сагта техникэ тухай юу дурдалтайб. Бүхы ажалаа гарай хүсөөр, мори, сараар бүтээдэг һэн.

Мүнөө энэ нютаг ташха ондоо болон танигдахаар бэшээр хубиланхай. Он жэлнүүдэй үнгэрхэ тудам ажахынь улам үргэдэжэ, экономиконь бэхижээ, техникээрнэ, элидхэл хэнэ. Хүрбын леспромхозой, Анаагай совхозой, Тэгдын, Онинoборскын, Хориин дунда һургуулинуудай лекторнуудэй бүлэгүүдэй гэшүүд нинтын энэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана гэжэ тэмдэглэгдэе.

Гэхэ зуураа зарим лекторнуудэй бүлэгүүд мууса хүдэлнэ. «НМК-355» барилгын эмхиин, Үдын дунда һургуулиин, аймгуйсэдкомой, «Георгиевский» совхозой дэргэдэхи лекторнуудэй бүлэгүүдэй хүдэлмэри шүүмжэлэлдэ ехээр оробо. Гадна научно-теоретическэ конференцинүүд, тематическа хөөрэлдөөнүүд, асуудал ба харюугай уулзалганууд гэхэ мэтын хэмжээ ябуулганууд тон үсөөнөөр эмхидхэгдэнэ.

Пленумэй хүдэлмэридэ «Знание» бүлгэмэй республиканска холбооной харюусалгата секретарь нүхэр Сергеев хабаадалсаа.

Д. ДОРЖИЕВ.

ЛЕКТОРНУУДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ ҺАЙН БЭШЭ

ХОРИ. «Знание» бүлгэмэй аймагай отделениин пленум һая зарлагдаба. Тэрэ пленумдэ хабаадагшад «Знание» бүлгэмэй аймагай отделениин хүдэлмэриин байдал ба тэрэниие саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй райкомой секретарь **Д. Д. Дагбаевай** хэһэн элидхэл зүбшэн хэлсэбэ.

Аймаг дотор 300 гаран лектор хүдэлнэ. Тэдэнэр ажалшадай дунда элдэб асуудалаар лекци уншаншэ гол шухала болоно. Энэ лааршье нилээд ехэ хүдэлөө ябуулагдана.

Һүүлэй үедэ энэ совхозой тэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэй нидойнгоо үүлтэрыень һаруулха хэрэгтэ анхаралаа ехэ хандуулдаг болоо. Тиигэнишэ яахаб. Ажахын бүхы олзо дотохахаадһаа ехэнхинь хонин аа-һаа абтана бшуу.

Урдандаа хони малаа байһан хонишодоймнай ажабайдмүн лэ хубиланхай. Эдэнэрэй бүүд, басагад нютагайнгаа дүрһургуули түүгэсхэһөөр дээдэ гуулинуудта һуралсажа, өөрөө дуратай мэргэжэл шудаа. Мүнөө совхознь нютагайнгаа бүүд, басагадые өөрынгөө тэрэжээр һургадаг болоһон.

Хэдэн дабхар дарлалтада ажо, тулижа байһан зонойнь дадаһаа мүнөө хэдэн арбаад эрдэмтэд ургажа гаранхай. Гадна багшанар, врач, зоотехүүд, инженернүүдые тооло-лоо һаа, захаһаа олон ааб.

Габьята ажалай илалта жалтаар бадаһан эдэ үнгэ жэлнүүдтэ малшад, хонишодой байра байдал нилээд найжа. Хэрбээ урдань эһэ тортогто дадаһан уйтахан һэеы гэртэ ааһүудаг зониинь мүнөө үндэгаан байшангуудта түбхинжэ радио хунхинүүлжэ, зайн гаһаргама гэрэл яларуулна.

Борьёогой совхоз хүршэ аймал Монгол ороноо хэдэн арбаад километрэй зайда оршодог. Тэрэ дундуур гараһан гүрэнэй хилэ ёр тээшэнь таһалдаг бэшэ, хани барисаанайнь ёһотойл болонхой. Ажахынь малшад, ряашад һайндэрнүүдтээ Монголойнгоо улад зониие хүндэмүүшэ хүхюун зангаа угтадаг юм.

Баян даа, һайхан даа Борьёгой тала! Агуу багша Ленин сэсэ мэргэн забаряар гиигүүлэн ошото галнуудаа хэтэ мүнгэ эдэнэй сэдьхэлдэ бадаржа, ехэ шэнэ амжалта тээшэ ураа.

Е. ГОЛУБЕВ,
Э. ДОБОЛОВА,
В. НИМБУЕВ

Зэдын аймаг.

Аха дүү социалис оронуудта

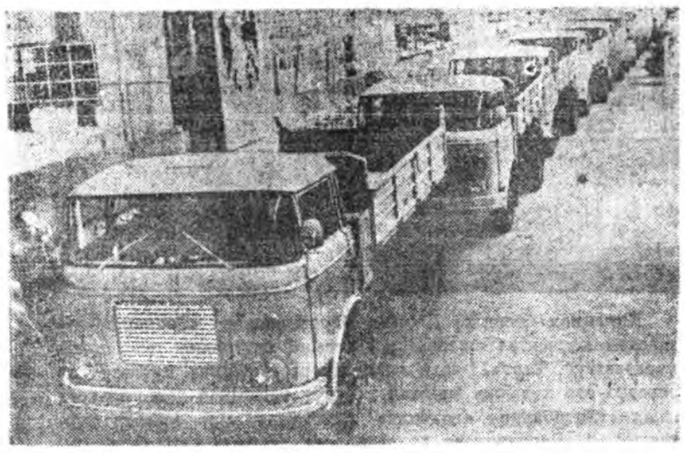

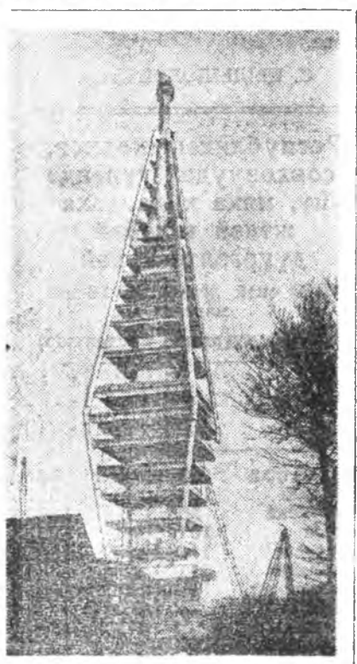

Чехословакнин Социалис Республика, Экономическа Харилсан туһалалсалгын Советэй хэлсээнэй ёһоор автомашинануудые бүтээн гаргалга хүгжөөлгэдэнь аха дүү социалис оронуудта туһална. «Шкода 706» гэжэ түхэлэй ашаанай машинануудые хабсаруулхын тулада Болгаринн Шуман городой «Мадара» гэжэ автозаводто Чехословакнин түхеэрэлгэнүүдые болон детальнуудые эльгээжэ байха тухай хэлсээндэ гар табигдаһан байгаа. Иигэжэ харилсан туһалалсалга ашатай һайн байланаа гэршэлэн харуулна. «Шкода-Мадара» гэһэн ашаанай машинануудые Болгаринн Шуман городой заводой шэнэ конвейерһээ гаража эхилээ.

БТА—ТАСС-ай фото.

Словагай телевизионно шэнэ түбэй түрүүшын объектиүүдэй түхеэрэлгэ Братиславта баригдажа дүүрэбэ. Студиин болон кино бүүлгаха павильонуудай байшан ашаглалгада үгтөо. Телекомплексын барилга 1974 ондо дүүргэгдэхээр хараалагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Словагай телецентрэй телевизионно башниин барилга. Тэрэнэй үндэр 192 метр байха юм.

ТАСС-ай фотохроника.

ВЛКСМ-эй ОБКОМОЙ ПЛЕНУМ

ЗАЛУУ МАЛШАДАЙ ЗАЛИ ЕХЭ

«Малшадые культурно-ажаһуудалай таларр хангалгые һайжаруулха талаар республикын комсомольско организацинуудай зорилгонууд» гэһэн асуудал һаяхан болоһон ВЛКСМ-эй обкомой V пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Республикын ажалшадай дунда КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөн үдэр ерэхэ бүри ургэн далайсатай боложо байна гэжэ элидхэлнэ, ВЛКСМ-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **М. Ф. Маханов** тэмдэглээ. Ажалшадай эдэбхи үүсхэл дээшэлнэ, шэнэ амжалта туйлагдана. Республикамнай промышленна продукци үйлэдбэрилхэ табан жэлэй түсэб декабриин 11-дэ дүүргэбэ. Урдахи табан жэлэйхитэй сасуулбал, валова продукциин хэмжээн 1,6 дахин ехэ болоо. Энээнэй 86 процентинь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаһан байна. Илангаяа машина болон прибор бүтээлгын, хүнгэн промышленность, электроэнерги үйлэдбэрилгэ, капитальна барилга хурдан түргэнөөр хүргөө.

Тэрэшэлэн республикын хүдөөгэй ажалшад муу бэшэ амжалта туйлана. Гүрэндэ ороһо таряа, һү, ноохо, үндэгэ хүдалдаха табан жэлэй түсэб болзорһоо урид дүүргэгдээ. Ниитын малай тоо толгой олошороо, ашаг шэмэнь дээшэлнэ.

Табан жэлэй туршада, илангаяа байгша ондо—В. И. Ленинэй ойн баярай жэлдэ республикын ажалшадай туйлаһан амжалтануудта комсомол залуушуулай хубитань ехэ юм гээд элидхэлшэ үгэеэ үргэлжэлүүлнэ. Гансахан республикын колхоз болон совхозуудаар 7000 гаран комсомолшууд ажаллана, тэдэнэй 2000 гараниинь мал ажал дээрэ. Һүүлэй 2—3 жэлэй туршада дунда һургуули дүүргэһэн хоёр мянга гаран һурагшад Сэлэнгын аймагай Ноёхоной дунда һургуулиинхидай урялаар түрэл колхоз, совхозуудтаа ажаллахаар үлэһэн байна. Улаан-Үдын Ленинэй орденто мяханай комбинадай комсомолшуудай жэшээгээр городой 70 гаран залуушуул мал ажал дээрэ хүдэлхөөр гараа.

Мал ажал—республикымнай хүдөө ажахын гол һалбари болоно. Тиимэһээ тэндэ ажаллажа байһан колхознигуудые, совхозой хүдэлмэришэдые культурна болон ажаһуудалай талаар хангаха хэрэгтэ хубитаяа оруулха гээшэ комсомолой организацинуудай шухала зорилгонуудай нэгэн болоно гэжэ нүхэр Маханов онсолон тэмдэглэнэ.

Теэд энэ хэрэгтэ ехэхэн дутагдалнууд бии. Ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулжа, ажалай эрхэ байдал һайжаруулха талаар горитой юумэ хэгдэнэгүй. Юрэнхы эрдэмэ, мүн мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ арга боломжо залуу малшадта хүсэд олгогдоногүй, тиигэжэ олон залуушуул һуралсанагүй. Республикын хүдөө тосхонуудаар 300 гаран соёлой байшан ба клубууд, 40 гаран шүүдэл автоклуб, олон улаан булан нээгдэнхэй. Зүгөөр тэндэ ябуулагдадаг соёл сурталай хүдэлмэри мүнөөнэй эрилтэдэ харюусанагүй.

Малшадые культурна талаар хангалгые һайжаруулха тухай һайн һайхан үүсхэл Хориин аймагай Онинoборск тосхоной соёлой хүдэлмэрилэгшэд, интеллигенци КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэлдэ социалис мүрысөөндэ оролсохо зуураа, гаргаһан байна. Тэдэнэй үүсхэл хаа хаанагүй дэмжэгдэжэ, хүдөөгэй ажалшадай дунда соёл сурталай хүдэлмэри үргэн далайсатай боложо эхилээ.

Саашадаа элидхэлшэ малшадай ажаһуудалай, культурна эрилтэ хангаха хүдэлмэридэ бии байһан дутагдалнууд дээрэ дэлгэрэнгыгээр тогтобо. Гол дутагдалнууд гэбэл: соёл гэгээрэлэй эмхи зургаанууд һуралаар хүдэлнэ, тэдэнэй барилга удаарна, хуушан проектээр хэгдэнэ, клуб, библиотекэнүүдтэ хүдэлхэ мэргэжэлтэд дуталдана. Иимэ кадрнуудые республика дотор бэлдэхэ ехэ арга боломжонууд хэрэглэгдэнэгүй; холын малшадта хүдалдаа наймаанай эмхи зургаанууд анхаралаа багаар хандуулна, нүүдэл наймаа муугаар эмхидхэгдэнэ; малшадай байра байдал олон газарта тулюур, залуушуулай хамтын байра, байшангууд үсөөн баригдана; городуудай соёлой эмхи зургаанууд хүдөөгэй клуб, библиотекэнүүдтэ шефскэ гуримаар туһаламжа бага үзүүлнэ.

Эдэ болон бусад дутагдалнуудай гол шалтагаанууд нэгэниинь юуй гэбэл, энэ шухала хэрэгтэ комсомолой организацинууд һуралаар хабаадалсана, хүдөөгэй комсомол залуушуул энээн тушаа эдэбхи үүсхэл бага гаргана.

— Малай байра барилгада манай ажахынууд хэдэн арбаад, зуугаад мянган түхэриг гаргашадаг гээшэ, —гэжэ ВЛКСМ-эй Хориин райкомой нэгэдэхи секретарь **Д. Санжиев** хэлэнэ.—Теэд тэндэнь хүн зоной хүдэлхэдэ таатай зохид эрхэ байдал хангагдаагүй. Капитальна барилганууда малшадай амарха таһалганууд, ажалайнгаа һүүлдэ бээ угааха душ гэхэ мэтэ хараалагданагүй. Эдээндэ тиимэ ехэ мүнгэ зөөри гарахагүйл.

Манай аймагай Онинoборск тосхоной интеллигенци ажалшадай дунда соёлой хүдэлмэри гансахан энэ жэлдэ һайнаар ябуулжа байгаа бэшэ юм. Энээнэй урда тээшье тэдэнэр соёл сурталай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байгаа. Энэ хэрэг гансахан лэ соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд ябуулна гээ бол, алдуу болохо. Зооветмэргэжэлтэд, багшанар, медицинын хүдэлмэрилэгшэд, интеллигенцийн бусад түүхэлэгшэд бултадаа эдэбхитэйгээр хабаадалсаг болоһоор үнинэй.

Хамтаараа оролсохо ажалшье урагшатай, бүтээсэтэй байдаг. Теэд Үдын совхозой түб тосхондо тад ондоо байдал үзэгдэнэ. Эндэхи соёлой хүдэлмэрилэгшэд ажалдаа эдэбхи үүсхэлгүйгөөр, харюусалгагүйгөөр хандана, тэрэнээ эртээнһээ һайса түсэблэнэгүй, хүн зониие олоор хабаадуулхые оролдоногүй.

Малшадые эд бараагаар хангаха хэрэгтэ ехэ дутагдалнууд бии. Нэгэ автолавкада 70—80 гүүртэ, отаранууд хүртэнэ, хэзээ тэрээгүүр ябажа урдань гараха юм. Ном хүдалдалга бүриншье хангалтагүй.

Хүдалдаа наймаа эмхидхэхэ талаар нүхэр Санжиевай шүүмжэлхы ажаглалтануудые Буркоопсоюзай аппарадай комсомолой эхин организациин секретарь **В. Чуканов** дэмжэнэ. Хүдалдаа наймаанай эмхи зургаанууд колхоз, совхозуудай комсомолой комитедүүдтэй. ВЛКСМ-эй райкомуудтай барисаагүй тооной ажаллана.

Малшадые культурнаар хангаха гээшэ соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй, комсомолинуудай хамтын хэрэг гээшэ гэжэ республикын культурын министр **П. Н. Нимаев** хэлэбэ. Соёлой эмхи зургаануудай материальна бааза бэхижүүлхэ, тэдэниие кадрнуудаар бүридхэхэ тушаа һүүлэй жэлнүүдтэ ехэхэн хэмжээнууд абтаа юм. Теэд дутуу зүйлнүүд үшөөл олон. Онинoборскынхидай үүсхэлые хооһон үгөөр дэмжэхэ бэшэ, харин бодото дээрэнь хаа хаанагүй тараяха шухала. Аймаг бүхэндэ өөрын Онинoборсктой болохо хэрэгтэй. Клуб, соёлой байшангуудта агитбригаднууд эмхидхэгдэнхэй. Теэд эдэ бригаднуудта ехэнхидээ соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд оролсоно. Харин бусад эдэбхитэй багшанар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд үсөөн. Хүн зониие эдэбхитэйе олоор хабаадуулбал, агитбригадын программа һонирхолтой болохэ һэн. Соёлой хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ арга маанадта хүсэд бии аад, хэрэглэгдэнэгүй. Культурын института, культпросвет болон хүн училищинуудта ажахынуудаа пенди абаад һуралсадаг стипендиэ үсөөн. Мүн ВЛКСМ-эй райкомуудта путевкоор һуралсадагые, шүүлые хургаар тооложо бэ. Эдэ бүгэдэ тушаа саашадаа залаа табиха хэрэгтэй.

Улаан-Үдын аймагай Ленинскэ рэмжэтэ колхоздо малшадай байдал тушаа ехэхэн ахаралуулагдадаг байна. Колхозой гаран комсомолшуудай 31-мал ажал дээрэ ажаллаг. Һү һаалиин фермэ аймаг дотор-рүү һуурида ябана. Һаалиин комсомол-залуушуул ажалаа. Байрадань телевизор тодохоо-диоло болон залуушуулда бусад хэрэгсэлнүүд бии. Тиигээ энэ фермэһээ залуушуулай ябадал огто үгы. Мүн гаһаа-мын хүдэлмэришэд иимэ байдалтай. Гадна залуу малшадриальна талаараа һайнаар ураагдана. Жэшээлхэдэ, жэлэй-да үнеэн бүриһөө 2600 литр-ааа ехэ һү һааһан һаалишаа-часыгаар шагнагдаха юм. Үедэ 5 комсомолшууд иимэ хүртэхэ болоод байна. Энээн ВЛКСМ-эй эндэхи райкомой секретарь **С. Лумбунов** пленумдэ хөөрэжэ үгэбэ. Залуушуулай хоэһоо гаража ошохоёо болиулна-рэһээ, колхоздо хүдэлхэ хүн-дана гэһэн гомдол мүнөө-болинхой.

Малшадай элүүр энхые-тэдэндэ кино харуулга һайжа-асуудалнуудта республикын-рые хамгаалгын министр **Л. Д-дыева,** кинофикацийн управ-начальник **А. К. Чебунин** пленумдэ хабаадагшадай-хандуулба.

ВЛКСМ-эй обкомой пленум-дэлэриде КПСС-эй обкомой-гэшүүн, республикын Министр-дэй Советэй түрүүлэгшын-орлогшо нүхэр **В. И. Дубо-**хабаадалсажа, үгэ хэлэбэ.

Зүбшэн хэлсэһэн асуудал-пленум дэлгэрэнгы тогтоод-

Д. ЦЫБИКЖАПОВ.

РСФСР-эй долоодохи зарлалай Верховно Советэй наймадахи сесси

РОССИН АЖАЛШАДАЙ ГАБШАГАЙ АЖАЛ

(Эхэсхэл. Эхниинь 1-дэхи дурта).

...чно-техническэ дэбжэлтэ түр-...гэдэ, үйлэдбэриие хүсэтэй-...хүгжөөн, ашаг үрьень дээшэ-...дэ, барилгын индустри дам ...нь хүгжөөлгэдэ, мүн арадай ...лэй эд бараа гол түлэб гар-... промышленностиин һалбари-...е хүгжөөлгэдэ, предприятии-...е шэнэ машина түхеэрэлгээр ...гада 7502 миллион түхэриг ...агдаха. Горитой зөөри:— ... миллион түхэриг—хүнгэн ...шленностиие, 1814 миллион ...иг—мяханай болон һүнэй про-...ниностиие, 860 миллион түхэ-...дэ хоолой промышленностиие ...ашадань хүгжөөлгэдэ гаргаг-...даха.

...нэ табан жэлэй түрүүшын ... хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ ...3,4 миллион түхэриг гаргаша-...ха. Тэрэ тоодо — бюджедһээ ...5 миллион түхэриг, хүдөө ажа-... предприятинууд болон эмхи-...й өөһэдынь зөөриһөө—6553,9 ...он түхэриг гаргашалагдаха ...ө жэлэйхидэ орбол гаргаша ...2 миллион түхэриг өөр гэхэ ...ни 15,2 процентээр дээшэлхэ.

...хозуудые дам саашадань хүг-... бэхижүүлхэ тухай саг үр-...н анхарал оролдолго парти-...тельство гаргадаг. Материаль-...ническэ туһаламжа хүдөө ю-...жэл бүри улам ехээр үзүү-... Капитальна һомолгодо-...ан 1455 миллион түхэриг гэ-...али мүнөө жэлэйхиһээ 228 ...н түхэриг ехэ удаан болоо-...редит колхозуудта 1971 онд ...аха байна. Тракторнууд, ком-...л болон хүдөө ажахын ма-...нуудые бүри олоорнь колхо-...абаха.

...ниин ЦК-гай 1970 оной ию-...Пленумэй табиһан хүдөө ажа-...м саашадань хүгжөөлгын ...онуудые шиидхэлгэдэ «Рос-...отехникын» Бүхэроссин нэгэ-... үүргэнь бүри ехэ болохо зэр-... 1971 он соо өөһэдынгөө най-...маанай эмхинүүдээр дамжуулан тус нэгэдэл 5,7 миллиард түхэриг эд бараа худалдаха болоно. Тэрэнь мүнөөнэйхидэ орбол 13 процентээр дээшэ гараха.

Газарай мелиорацийн үргэн программа бэлэүлгэ—хүдөө ажахые хүгжөөхэ тон шухала хэмжээнүүдэй нэгэниинь. Уһанай ажахын барилгада, колхозуудай болон совхозуудай газарые үндэһөөрнь һайжаруулгада 1221,3 миллион түхэриг гаргашалагдаха гэжэ тодорхойлогдобо. Тэрэнь мүнөө жэлэй түсэбһөө 170 миллион түхэригөөр үлүү гарана. Теэд газарай мелиорацида табигдаһан мүнгые үлэмжэ һайнаар ашаглаха гэһэн зорилго табигдажа байна.

Арадай ажахын бусадшье һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ мүнгэ зөөри горитойгоор табигдаха гэжэ бюджет соо хараалагдана.

РСФСР-эй арадай ажахые 1971 ондо хүгжөөхын тулада 15,6 миллиард түхэригэй капитальна һомолгодо табигдаха гэжэ тодорхойлогдобо. Ондоогоор хэлэбэл, мүнөө жэлэйхиһээ 7,7 процент ехэ мүнгэ һомолгодохо болобо.

Барилга-хабсаралгын эмхинүүд 1970 онһоо эхилэн ажахыгаа шэнэ гуримаар эрхилжэ эхилбэ. Министерствэнүүд, зургаануд ажахы эрхилэгын шэнэ гуримые барилгада үсэд шангаар нэбтэрүүлхэ, капитальна барилгадахи дутагдалнуудые түргэнөөр зайсуулха ёһотой.

Барилгын болзор таһалдуулдаг, түсэбөөр хараалагдаагүй барилгануудые хэхэеэ материальна болон финансова зөөри гаргашалдаг ябадалтай шууд тэмсэхэ шухала байһанда депутадуудай анхаралые элидхэлшэ һомолгодоһон мүнгэ зөөри түсэблэхэ, гаргашалха хэрэгтэхи гүрэнэй журам сахилгын хойноһоо хиналтаяа барилгын банкын, гүрэнэй банкын зургаануд шангадхаха ёһотой гэбэ.

Энээнэй урда тээхи табан жэлдэ орходоо 25 миллиард түхэриг ехэ гэхэ гү, али бүхыдөө 91,856 миллион түхэриг гансал РСФСР-эй гүрэнэй бюджедһөө тэгээрэлдэ, эрдэм наукада, элүүрые сахилгада, социальна тэдхэмжэдэ энэ табан жэл соо гаргашалагдаба. 1971 оной бюджет соо социально-соёлой хэмжээнүүдтэ 21755,7 миллион түхэриг табигдаха болобо. Тэрэнь 1970 оной гаргашаһаа 3,4 процентээр дээшэ гарана.

Дээдэ болон тусхай дунда һуралсал хүгжөөлгэдэ ехэ амжалта туйлагдаа. Россин Федерациин 324 дээдэ һургуулинуудта (союзна мэдэ-...лэй дээдэ һургуулинуудһаа гадна) 1 миллион 863 мянган студент мүнөө үедэ һуралсажа байдаг юм. Тусхай дунда һургуулиин һурагшадай тоо—миллион 436 мянган хүнһөө, профессионально-техническэ һургуулинуудай һурагшадай тоо—миллион 400 мянган хүнһөө дээшэ гараа.

Үхибүүдэй саад, ясли гэхэ мэтын һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй зургаануудые 1971 ондо барижа байхын тулада 140 миллион түхэриг гаргашалагдаха. Тэрэнь мүнөө жэлэйхиһээ 11 миллион түхэригөөр дээшэ гарана.

Пенсионно тэдхэмжэ горитойгоор һайжаруулха талаар энэ табан жэл соо бэелүүлэгдэһэн хэмжээ ябуулганууд совет арадай ажабайдал тухай Коммунис партийн саг үргэлжэ анхаржа байдагыень харуулна. Мүнөөнэйхиһөө 404 миллион түхэриг ехээр, бүхыдөө 8148 миллион түхэриг социальна тэдхэмжэдэ, социальна страхованида гаргашалха гэжэ бюджедэй проект дотор хараалагдана.

Предприятинуудай, эмхи зургаануудай захиргаанай аппарадые һайжаруулха, сомор, хямда болгохо талаар горитой хүдөөмэри хэгдэһэнэй ашаар 426 миллион түхэригөөр гаргаша хороохо, үйлэдбэридэ ажалуулхаар 200-гаад мянган хүниие сүлөөлхэ, 3400 предприяти, цех, участок болон трестнүүдые, структурна мянга гаран һалбаринуудые үгы болгохо арга мүнөө жэл олдэһон байна.

Захиргаанай аппарадые дам саашадань һайжаруулха, сомор, хямда болгохо ажалаа саашадань үргэлжэлүүлхэ гэжэ правительство уялгалаад, тэдэ хэмжээ ябуулганууд ашаар алмалта туйлажа, 394,3 миллион түхэриг 1971 ондо бюджедтэ оруулха даалгабари тогтооһон байна.

Россин Федерациин автономито республикануудай, хизаарнууд ба областьнуудай экономико ба соёл культура дам саашадань хүгжөөлгын асуудалнууд дээрэ элидхэлшэ тогтожо хэлэбэ. Автономито республикануудай бюджедүүдэй, нютагай бюджедүүдэй юрэнхы хэмжээн 16167,6 миллион түхэриг болохо гэбэ.

Бюджедэй олзо оршын талые бэхижүүлхын, гүрэнэй болон нийтын зөөриие сахин хамгаалхын түлөө хүсэд һайн тэмсэл ябуулганагүй гэжэ ажалшадай депутадуудай сельскэ болон поселково Соведүүдэй һая болоһон Бүхэроссин зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдээ бэлэй. Ажалшадай депутадуудай сельскэ болон поселково Соведүүд бюджедэй олзо оршо ехэ болгохын, мүнгэнэй журам бэхижүүлхын тулада өөһэдынгөө эрхые дүүрэнээр хэрэглэхэ ёһотой.

Россин Федерациин 1969 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоон РСФСР-эй Верховно Соведэй баталамжада элидхэлшэ табиба.

Үгынгөө түтэсхэлдэ И. И. Фадеев иигэжэ тэмдэглэбэ: Партийн XXIV съездые үгтуулан, Россия Федерациин ажалшад Советскэ Союзай бүхы арадуудтай хамта орэнойнгоо материально-техническэ үндэһэ һуурин дам саашадань бэхижүүлгэдэ, арадай ажахын бүхы һалбаринуудтахи ашаг үрэ дээшэлүүлгэдэ хүсэ шадалаа үгэхөөр болэн байнад.

РСФСР-эй арадай ажахые хүгжөөлгын үрэнэй түсэб тухай, РСФСР-эй 1971 оной гүрэнэй бюджет тухай нэмэлтэ элидхэл РСФСР-эй Верховно Соведэй түсэблэлгынбюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ депутат **И. Е. Клименко** хэһэн байба.

РСФСР-эй арадай ажахые хүгжөөлгын 1971 оной гүрэнэй түсэбэй, гүрэнэй бюджедэй проектнүүд тухай элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэлгэ тэрэнэй һүүлээр эхилбэ.

• • •

...инградай ба Ленинградска об-...ин ажалшад промышленна үй-...илгын ба шухала шухала эд-...рэгсэл бүтээн гаргалгын хэм-...й үргалтын талаар табан жэ-...лаабаринуудые бүри октябрь ...дүүргэһэн юм. Түсэбтэ та-...лэй турша соо хүн зоной ...болбосон байдал бүри ехээр ...гаа,—гэжэ КПСС-эй Ленин-...обкомой секретарь, депутат **...Конушкин** хэлэбэ.

...хотын ба областиин 460 ...предприяти арадай хэрэглэ-...товар бүтээн гаргана. Гэхэ ...зарим эдлэл хэрэгсэлнүүдэй ...эдлэл хэрэгсэлнүүдэй нэмэжэ мү-...хүсэд хангагдаагүй. Тиимэ-...тохай мэргэжэлтэй мүн тиимэ ...ые предприятинуудта эд то-...лэдбэрилхын тула шухала ...арга болномжо нэмэжэ олохо ...табигданхай. Бүри 1971 он-...гаран миллион түхэригэй ...хэрэгсэлнүүдые нэмэжэ бү-...р багсаанабди гэжэ депутат ...лэ.

...тэр Кокушкин үгынгөө ехэнхи ...областиин хүдөө ажахые ...дань хүгжөөлгын асуудалнуудаа ...оулаа.

...иморийн хизаарай гүйсэдкомой ...лэгшэ, депутат **Г. Н. Балакин** ...риин хизаарай ажалшадай ...шаг амжалтанууд тухай хэлэ-...эдэнэр табан жэлэй турша ...родукци бүтээн гаргалгаяа нэ-...лад дахин ехэ болгоо. Примо-...0 миллион үлүүтэй центнер загаһа ба загаһанай продуктнуудые орондоо үгэхэнь. Хизаарай портнуудаар дамжуулагдан дэлхэйн 60 орондтой худалдаа наймаан эрхилэгдэдэг. Хүдөө ажахымнай хүдэлмэрилэгшэд мүн лэ гайхамшаг амжалтануудые түйлаа. Табан жэлэй туршада ороо-но таряа бэлэдэлгын хэмжээн 34 процентээр, мяха бэлэдхэлгын—47 процентээр, һү—51 процентээр нэмээ,—гэбэ.

Главмосстройн «Мостроймеханизаци» гэжэ гурбадахи трестын үргэдэг кранай машинист, депутат **К. П. Цупкова** Москвагай барилгашадай ажалай вахта тухай хөөрөө. Түсэбтэ табан жэлэй турша соо капитальна барилгын хэмжээн 40 процентээр нэмэбэ. Ниислэл хотые шэнэдхэн һальбэхын, бүри болбосон түхэлтэй болгохын тула ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. «Московский» совхоздо тепличнэ комбинадай ехэ барилганууд хэгдэжэ байнхай гэжэ тэмдэглэбэ.

КПСС-эй Московско обкомой секретарь, депутат **В. Ф. Исаев** иигэжэ хэлэбэ: областиин промышленна предприятинуудай, эмхи зургаануудай ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд арадай ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ, Эхэ оронойнгоо оборонно хүсэ шадал улам бэхижүүлхэ, арадуудай баян дэлгэр байдалые бүри арьбадхан хүгжөөхэ гэһэн Коммунис партиингаа, Советскэ правительствынгаа түсэбүүдые бүрэто дээрэнь бэелүүлнэ. Республикын арадай ажахые ерэхэ жэлдэ хүгжөөхэ түсэб ба бюджедые зүбшэн хэлсэлгэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн һайндэрөөр, КПСС-эй XXIV съездэй бэлэдхэлээр үүсхэгдэһэн ажалай ехэ дэмжэлтын оршон байдалда үнгэржэ байна.

Нүхэр Исаев хүдөө һуурин тосхонуудые мүнөө сагай болбосон түхэлтэй болгон хубилгаха, хүдөөгэй барилга гоё һайханаар бүтээхэ, һуурин тосхоной байдаг газар нютагай өөрсэ талые хараада абалсан, бага маягай архитектура үргэнөөр хэрэглэхэ асуудалнуудта онсо анхарал хандуулба.

Краснодарай хизаарай «Ладожский» гэжэ совхозой директор, депутат **Н. М. Батохин** мал ажал хүгжөөлгөөр ажахынгаа эрхилдэг хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хөөрөө. Гүрэндэ мяха худалдаха табан жэлэйнгээ түсэбые бүри июньдэ дүүргээ һэмди. Һү бэлэдхэлгээр табан жэлэй даабари болзорһоонь урид гүйсэдхэгдөө бэлэй. Малай тэжээлэй эльбэг болгодоһоной, худэлмэришэдэй ажалайнь бүрин оньһожоруулагдаһанай ашаар иимэ амжалта туйлагдаа. Эндэ холимол тэжээл буйлуулдаг өөрын завод бии болгогдонхой.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие бүри ашаг үрэ ехэтэй болгохо хэрэгтэ сельскэ Соведүүдэй ехэ үүргэ дүүргэдэг тухай тэмдэглэбэ.

Арадай ажахые бүри ехээр хүгжөөхэ, техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ хэрэгтэ эрдэмтэдэй оруулжа ажалшадай ойрын жэлнүүдтэ абаһан уялганууд тухай лекци уншаа, мүн үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлэй ябаса тухай хөөрэлдөөд, агитбригадын наада харалга болобо. Һүүлээрнь хүнүүд бэеэ үзүүлһэн, дүрэеэ абхуулһан, наймаахаа дуратай юумээ абаһан байна. Иигэжэ тэдэнэр һонинои хөөрэлдөөд, хэрэгээ бүтээгээд, дүтынгөө зорилго мэдээд, уншаха номтой болоод хойто һарын арба гаран болотор тараа. Энэмнай бүридхэмэл (комплексно) хангалга гээшэ.

Нёдондо эгээл энэ үедэ Хүтэл-Нууураар ябахадамнай совхозой парткомой секретарь Р. Ж. Шангинов тус хүдэлмэри тухай хөөрэхэдөө аймагай хүн зоной эрилтэ хангаха комбинат, зоной элүүрые хамгаалха зургаанайхидтай үгээ ололсожо ябадаг, комплексно хангалгаяа саг үргэлжэ хүдэлдэг болгохо гээд ядалсажа байһанаа дурдаад, һанаһанаа бэелүүлхын тула партийна эмхиингээ эрид шиидэнги байһые хөөрөө нэн.

Тэдэнэй зорилгондоо хүрэһэниинь мүнөө эли харагдана. Зарим малшадтай уулзахадамнай иигэжэ хэлэбэ:

— Мүнөө бидэнэй эгээл сүлөөгүй үе ерээд байна. Энэл үедэ хонидоо ямараар харуулһалһанһаамнай түрэлгэ дулдыдаха ха юм. Дабһан, хилээмэн, хубсаһа хунар гэхэ мэтэ саг үргэлжэ хэрэгтэй боложо байдаг юумыемнай газаамнай наймаалдаг болоһониинь ехэл һайн даа. Үшөө бэеынгээ элүүрые шалгуулаад, хэрэгтэй эмээ абаад үлэнэбди, дуратай хүн дүрэеэшье абхуулна.

— Уласхоорондын, гүрэнэйнгөө дотоодын байдалаар лекци шагнанабди, дуратай номнай гэртэмнай ерэнэ, тиихэдэ агитбригадынхидай наадан лэ намда ехэ һонирхогдодог. Эдэмнай хэнһээш айдагүй хүнүүд бшуу даа, хэниишье һаань сэхэ шүүмжэлхэ. Хэн олоной урда нюураа улайха дуратай байхаб?! Оролдодогбди.

Иимэнүүд жэшээ үшөөшье олоор дурдажа болохо. Ониноборскын соёлшодой ажал хүдэлмэри иигэжэ ажахын гол һалбаринуудта ябаһан хүдэлмэришэдэй үдэр бүриин ажабайдалтай нягта холбогдоһон. Тиимэл хадаа тэдэнэй һанаһанда хүрэнэ, иимэ ажалтай зоной республикынгаа соёлшодто хандаһаниинь гайхалтай бэшэ.

(**Үргэлжэлэлынь хожом гараха**).

Д. ЭРДЫНЕЕВ,
манай тусхай корр.

ҮҮСХЭЛ ГАРГАҺАН АЖАХЫДА

Ониноборскын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй, нютагай интеллигенциин хандалга, абаһан социалис уялга партийн XXIV съездэ бэлдэжэ эхилээд байһан республикымнай бүхы соёлшодой һанал бодолдо ехээр тааража, тэдэнэй үргэн дэмжэлгэдэ хүртэһэн байна. Эдэбхи үүсхэлнүүдэй хуби заяан иимэшүүл байдаг, гэбэшье дурсагдагша коллективэй хандалга олониитын анхарал тон ехээр татаа. Тэрэнэй шалтагаан, нэгэдэхеэр—эгээл саг дээрэ соносхогдоһоноо, хоёрдохёор — ажал хэрэгэйнь дүй дүршэлэй баян намтар тухай һурагһаа, гурбадахяар—соёлшод болон нютагайнь интеллигенциин үгэеэ хоорондоо оложо уг зорилго, хүсэ шадалаа нэгэдүүлжэ шадаһанһаа болоо гэжэ һананабди.

1. Уг намтар тухайнь

Хори тосхонһоо зүүлэһэн дардам харгы дээрэ Ониноборск оршодог. Урдань бүлэг бүлэгөөрөө набтархан гүбээнүүдэй ара үбэрөөр ургажа байһан аад, ниилэжэ нэбшэ ой болошоһон нарһан тужахануудай дунда, аймагай центрһээ мүнөө дүшэ гаран модоной газарта тогтоһон энэ һууринай һонин нэрын (Ониноборск) удха Анаа, Боор гэһэн хоёр үгэнөө үндэһэлһэн юм байба. Хэнэйшье мэдэһээр Анаа, Худан, Үдэ гурбанай Яруына, Хэжэнгэ, Хориин шэлэнүүдээ уһаяа ниилүүлжэ, Сэлэнгэтэй золгодогынь эли, харин Боор гээшэмнай бурядаар нарһан тужаханууд болоно. Анаагай нарһан тужаханууд — Ониноборск—энэ нэрые хэншьеб Ониноборск болгон хубилгажа, иимэ үзэгүүдтэй сэргэ һууринай хоёр тээ зоожорхиһониинь, харгын олоной нюдэндэ бүхөөр торожо абташоо ха юм. Зүгөөр энэ багай газар дайда урдань Хүтэл-Нуур гэгдэдэг байгаа.

Хүтэл-Нуурта мүнөө Анаагай совхозой хоёрдохи отделени оршодог, энэмнай урданай «Улаан Партизан» гэжэ колхоз ха юм даа. Бүри 1918 ондо хубисхалай хүсэндэ сохюулаад зүүлжэ сухаржа ябаһан семёновтоной дүтэлхэдэ эндэхи таряашад Хоридо эгээл түрүүшын партизанска отряд эмхидхэһэн байна. Тэдэнэй тэмсэл тэнсүүгүй, олонхиниинь баатарай үхэлөөр унаһаншье һаань, үргэһэн улаан тугынь хүбүүдэйнь, ашанарайнь гарта далбаһаар лэ нангин хэрэгэйнь удха түрэл нютагайнь хүн зоной хэрэг үйлэ соо бэелэнхэй. 1929 ондо Хүтэл-Нуурта түрүүшын колхозой тогтоходо «Улаан-Партизан» гэһэн нэрэ үгтэжэ, тэдэ баатаршуулай нэрэ мүнхэлэгдөө. Эдээндэ, мүн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда баатарай үхэлөөр унаһан Ф. И. Снетков, А. И. Борисов, М. Ф. Сутурин, А. П. Белоусов болон бусад 13 хүбүүдтэ зорюулагдаһан хүшөөгэй дэргэдэ зундаа баглаа сэсэгүүдые, найман жэлэй һургуулиин һурагшадай пионертэ, комсомолдо орожо байхые, ажалай түрүүшүүлтэй, граждан ба эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнуудай баатарнуудтай уулзалгын ёһолые хаража болоно. Энэмнай саг жэлнүүдэй хубилан үнтэржэ байбашье, шэнэ үетэнэй аханар эсэгэнэрэйнгээ хэрэгтэ үнэн байдаг совет гайхамшаг заншалай зандаа үлэдэгые гэршэлнэ бшуу. Тиимэһээ Ониноборскын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй, тэндэхи интеллигенциин ажал хэрэгүүдэй эдэбхи үүсхэлтэй байхань гэнтэ оролдоһон, гэнтэ һанаһан гү, али суурхаха, нэрээ нэрлүүлхэ гэһэн, бэшэ, харин үдэр бүриинь хүдэлмэри болоно.

Ониноборскынхидай үүсхэлэй уг намтар иимэ.

2. Эдэбхитэй хэд бэ?

В. И. Ленинэй 100 наһанай ойе угтуулан аймагай уран һайханай бүлгэмүүдэй харалга болоходонь Анаагай совхозой соёлшод түрүү һуурида гараһан байна. Тэдэнэр 1 шатын дипломдо хүртэжэ, магнитофон, транзистор, телевизор гурбаар шагнагдаа бэлэй. Вл. М. Кучумов, Г. Г. Кучумова, Г. С. Серебрякова, Вл. Д. Серебряков, Г. Ф. Глазкова, О. Н. Сергеев, Г. Сараева, В. Ильин, В. Подобашнов, В. Машанин, В. Дубинина болон совхозой директор Георгий Николаевич Бородин, парткомой секретарь Рабжа Жабаевич Шангинов гэгшэд уран һайханда эдэбхитэй хабаададаг байһанайнгаа түлөө дипломуудаар, бэлэгүүдээр шагнагдаһан юм.

Мүнөө эдэ нүхэд нютагайнгаа соёл болбосоролой хүдэлмэриин эгээл эдэбхитэй дуушад, хатаршад зандаа. Совхозой директор Г. Н. Бородинһаа эхилээд агроном Валерий Ильин, тоо бүридхэлшэ Галина Глазкова хүрэтэрөө булта Ониноборскынгоо соёлой байшангай түсэбэй урда адли харюусалгатай, эндэхи уран һайхахайгаа бододоггүйе шүүмжэлһэн сценкэ наадахадань, зал соо һуугаһан зоотехник И. И. Ильин (мүн лэ уран һайханда хабаадагша): «Манай отделени аяар 2000 центнер бүдүүн тэжээл нормоһоо үлүү гаргашалаад байнабди. Иихэдэ хабар юу эдюулхэ болонобибди?» —гэжэ һүхирнэ. Энээниие нааданда зорюута асарагдаһан бүхы фермэ отарануудай түлөөлэгшэд шагнажа байнад. Иимэнүүд концертнүүд ноябриин 7. декабриин 5, январиин 1. майн 1 гэхэ мэтэ найндэрнүүдтэ бүхы олониитын урда харуулагдадаг байна. Тиимэһээ наада һонирходогүй хүн үгы. Харин һара бүри бүхы малшадые эрьежэ үрдидэг агитбригадын программа нэгэ бага ондоо.

3. Бүридхэмэл хангалга

Энэмнай ониноборскынхидай мүнөө шэнээр һанаһан дүршэл бэшэ. Мүн лэ үнинэй туршадаг ажалынь. Ноябриин 17-ой үдэр Анаагай совхозой хоёрдохи отделеннин Хүнды гэжэ малшадай һуудаг газарга Ониноборскын соёлой байшангай агитбригада, нүүдэл библиотекэ, хүнэй аргашад, аймагай автолавка, парикмахер, фотограф—хамта 20-оод хүн ерэһэн байна. Хүндыдэ мүн Доодо-Хүндыһөө, Зэргэлэгһээ, Жаргалантаһаа малшад ерэбэ. Сутларагшадай урда Г. Н. Бородин КПСС-эй июлиин Пленумэй шиидхэбэринүүд ба совхозойнгоо най хүтэлбэрилэгшэ В. М. Кучумовай хүтэлбэри доро ажалладаг байна. Бидэнэй Ониноборскдо автобусһоо буухадамнай соёлой байшан тээһэ хоёр хүнэй гоё һайханаар дуулахань соностожо, ошоходомнай агроном В. Ильин директор Г. Н. Бородин хоёр нүхэр Кучумовай хүтэлбэри доро «Би шамайе горхонтой жэшэн нэрлэхэлби» гэжэ В. Боковой үгэ дээрэ бэшэһэн композитор Пономоренкын ирагуу дууе хангюурдажа байба. «Конституциин үдэртэ наада табиха аад, тэрэнээ бэлдэнэ бди»,—гэжэ тэдэ хэлээ һэн. Хөөрэлдэхэдэмнай эндэхи уран һайханайхид наада бэлэдхэлдэ сугларха гэһэн тусгаар сагтуй байба. Хэн дуушан, хэн хатаршан хэдыдэ сулөө сагтай болоноб, тиихэдээл соёлой байшан ерэжэ, өөрынгөө хубитые бэлдэнэ. Тэрэниие дуудахэ, бэлэдхэлнай тэды сагта, бү үлөөрэй гэжэ гуйха юумэн үгы, харин наада бэлэдхэлэй график хабаадагшадай ажалай сүлөө сагта, хэдыдэшье болохоор зохёогдоһон.

Энэ, бидэнэй ажаглалтаар, ониноборскынхидай дүй дүршэлэй түрүүшын шэнэ шэнжэ байба. Юундэб гэхэдэ, олонхи аймагуудта, һууринуудта уран һайханайхид сугларха тусгаар сагтай байдаг, тиигээд энэ сагайнгаа тулажа ерэхэдэнь зариманиинь ажалдаа гү, элдэб шалтагаанаар ерэхэ аргагүй байжа, бүридхэлынь һаатадаг, заримдаа ороодоо болонгүй һаладаг. Харин эндэхид: «Бидэ ами аминдаа, сүлөөтэй болоходоол клуб ерэдэгбди, өөһэд өөһэдөө наадаяа бэлдэдэгбди, һүүлдэ генеральна репетицидээ булта суглардагдиа даа»,—гэнэ. Энэ дуримһөөнь тэдэнэй репертуар дулдыдаа зохёогдодог, тиихэдээ, удхынгаа талаар ажалшадай бэелүүлжэ байһан эгээл шухала зорилгодо элсүүлэгдэдэг. Жэшээнь, декабриин 5-най концертын программа конституцида, үбэлжэлгэдэ зорюулагдаа, тиихэдээ олонхи дуунуудынь, сценэнүүдынь совхозойнь байдал дээрэнээ абтаһан. Жэшээнь, наада хүтэлэгшэ гаража ерээд: «Бидэ мүнөө мүрысөөндэ түрүүлжэ, һү һаалгаар жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн һаалишан Е. М. Каштуковагай дуратай дуу бэелүүлхэмнай», —гэнэ. Үгышье һаа: «Жаргаланта, Зэргэлээ, Хүнды нютагуудта һуудаг хонишод Ф. И. Шевчук, Д. М. Доржиев, Н. Г. Сергеев гэгшэд нормоһоо гадуур тэды шэнээн ехэ тэжээл сагһаа урид гаргашалаа» —гээд, эдэ нүхэдэй үглөөдэр туһаг аймагай ба Ленинградска обкомой ажалшад промышленна үйлэдбэрилгын ба шухала шухала эдэлгэсэл бүтээн гаргалгын хэмжээ үргалтын талаар табан жэлэй туршадаа ажалаа дүүргэһэн юм. Түсэбтэ талаар турша соо хүн зоной болбосон байдал бүри ехээр дээрэнь бэелүүлнэ. Республикын арадай ажахые ерэхэ жэлдэ хүгжөөхэ түсэб ба бюджедые зүбшэн хэлсэлгэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн һайндэрөөр, КПСС-эй XXIV съездэй бэлэдхэлээр үүсхэгдэһэн ажалай ехэ дэмжэлтын оршон байдалда үнгэржэ байна.

Нүхэр Исаев хүдөө һуурин тосхонуудые мүнөө сагай болбосон түхэлтэй болгон хубилгаха, хүдөөгэй барилга гоё һайханаар бүтээхэ, һуурин тосхоной байдаг газар нютагай өөрсэ талые хараада абалсан, бага маягай архитектура үргэнөөр хэрэглэхэ асуудалнуудта онсо анхарал хандуулба.

Краснодарай хизаарай «Ладожский» гэжэ совхозой директор, депутат **Н. М. Батохин** мал ажал хүгжөөлгөөр ажахынгаа эрхилдэг хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хөөрөө. Гүрэндэ мяха худалдаха табан жэлэйнгээ түсэбые бүри июньдэ дүүргээ һэмди. Һү бэлэдхэлгээр табан жэлэй даабари болзорһоонь урид гүйсэдхэгдөө бэлэй. Малай тэжээлэй эльбэг болгодоһоной, худэлмэришэдэй ажалайнь бүрин оньһожоруулагдаһанай ашаар иимэ амжалта туйлагдаа. Эндэ холимол тэжээл буйлуулдаг өөрын завод бии болгогдонхой.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие бүри ашаг үрэ ехэтэй болгохо хэрэгтэ сельскэ Соведүүдэй ехэ үүргэ дүүргэдэг тухай тэмдэглэбэ.

Арадай ажахые бүри ехээр хүгжөөхэ, техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ хэрэгтэ эрдэмтэдэй оруулжа ажалшадай ойрын жэлнүүдтэ абаһан уялганууд тухай лекци уншаа, мүн үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлэй ябаса тухай хөөрэлдөөд, агитбригадын наада харалга болобо. Һүүлээрнь хүнүүд бэеэ үзүүлһэн, дүрэеэ абхуулһан, наймаахаа дуратай юумээ абаһан байна. Иигэжэ тэдэнэр һонинои хөөрэлдөөд, хэрэгээ бүтээгээд, дүтынгөө зорилго мэдээд, уншаха номтой болоод хойто һарын арба гаран болотор тараа. Энэмнай бүридхэмэл (комплексно) хангалга гээшэ.

Нёдондо эгээл энэ үедэ Хүтэл-Нууураар ябахадамнай совхозой парткомой секретарь Р. Ж. Шангинов тус хүдэлмэри тухай хөөрэхэдөө аймагай хүн зоной эрилтэ хангаха комбинат, зоной элүүрые хамгаалха зургаанайхидтай үгээ ололсожо ябадаг, комплексно хангалгаяа саг үргэлжэ хүдэлдэг болгохо гээд ядалсажа байһанаа дурдаад, һанаһанаа бэелүүлхын тула партийна эмхиингээ эрид шиидэнги байһые хөөрөө нэн.

Тэдэнэй зорилгондоо хүрэһэниинь мүнөө эли харагдана. Зарим малшадтай уулзахадамнай иигэжэ хэлэбэ:

— Мүнөө бидэнэй эгээл сүлөөгүй үе ерээд байна. Энэл үедэ хонидоо ямараар харуулһалһанһаамнай түрэлгэ дулдыдаха ха юм. Дабһан, хилээмэн, хубсаһа хунар гэхэ мэтэ саг үргэлжэ хэрэгтэй боложо байдаг юумыемнай газаамнай наймаалдаг болоһониинь ехэл һайн даа. Үшөө бэеынгээ элүүрые шалгуулаад, хэрэгтэй эмээ абаад үлэнэбди, дуратай хүн дүрэеэшье абхуулна.

— Уласхоорондын, гүрэнэйнгөө дотоодын байдалаар лекци шагнанабди, дуратай номнай гэртэмнай ерэнэ, тиихэдэ агитбригадынхидай наадан лэ намда ехэ һонирхогдодог. Эдэмнай хэнһээш айдагүй хүнүүд бшуу даа, хэниишье һаань сэхэ шүүмжэлхэ. Хэн олоной урда нюураа улайха дуратай байхаб?! Оролдодогбди.

Иимэнүүд жэшээ үшөөшье олоор дурдажа болохо. Ониноборскын соёлшодой ажал хүдэлмэри иигэжэ ажахын гол һалбаринуудта ябаһан хүдэлмэришэдэй үдэр бүриин ажабайдалтай нягта холбогдоһон. Тиимэл хадаа тэдэнэй һанаһанда хүрэнэ, иимэ ажалтай зоной республикынгаа соёлшодто хандаһаниинь гайхалтай бэшэ.

(**Үргэлжэлэлынь хожом гараха**).

Д. ЭРДЫНЕЕВ,
манай тусхай корр.

ХҮТЭЛ-НУУРҺАА ҺЭБШЭЭЛНЭ

ХИЛЫН СААНАҺАА

Болгариин Арадай суглаанай сесси

...И. (ТАСС). Болгариин Арадай ...анай сесси хүдэлмэрээ дүүргэ-...1971 оной экономическа хүг-...н түсэбые болон бюджедые ...ханалтайгаар һайшаагаа.

...0 онойхитой сасуулбал 1971 ...национальна доход 9 процен-...нэмэхэ гэжэ хараалагдаһан байна. Тус ургалтын 95 процентнь ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаха ёһотой. 1970 онойхитой сасуулбал промышленна продукциин хэмжээн 10 процентээр нэмэхэр хараалагдаа. Мүнгэндэ оруулжа тоолобол, 4.297 миллион левэй хүдөө ажахын продукт гаргагдаха байна.

БАСК ПАТРИОДУУДЫЕ ХАМГААЛГА

ЛОНДОН. Бургосто сүүдлүүлһэн баск патриодуудые дары сүлөөлүүлхыень уряалан, Англиин хүдэлмэришэн ангида Великобританиин болон Испаниин Коммунис партинууд хандаа. КПИ-гэй делегациин Англида аяншалгын дүүрэһэнтэй дашарамдуулагдажа, эндэ толилогдоһон хамтын мэдүүлгэ соо тус уряа хэгдэһэн байха юм.

ПАРИЖ. Эсэргүүсэлтын хүдэлөөндэ урдань хабаадагшадай национальна ассоциациин Париждахи комитет баск патриодуудые сүүдлэлгые эрид шууд буруушаагаа. Бургостохи сүүдлэлгые буруушаалгын үргэн хүдэлөөндэ, хашалта хэһээлтэдэ дайрагдаһан бүхы испаниинхидтай нэгдэлгын хүдэлөөндэ хабаадахыень эсэргүүсэлгын хүдэлөөндэ урдань хабаадаһан бүхы хүнүүдые комитет уряалаа.

УЛААН-БААТАР. МНР-эй журналистнуудай холбоон Испаниин засагаархидта хандажа, Бургостохи сүүдлэлгые буруушааһан байна. Журналистнуудай холбооной мэдүүлгэ соо иигэжэ хэлэгдэнэ. Баскнуудые хашан хэнэлгэ хадаа национальна эрхынгээ түлөө, демократиин болон социальна дэбжэлтын түлөө испан ажалшадай тэмсэлэй улам үргэдэжэ байһанһаа франкис засагаархидай сошордожо байһыень гэршэлжэ үгэнэ. Гражданинуудай юрын эрхые ороидоошье сахидагтуй, алалга, хүсэрхэлгэ хэрэглэдэг аргануудараа патриодуудай зүб зүйтэй тэмсэлые дараха һэдэлгэ испан засагаархид гаргана.

(ТАСС).

Юумэнэй сэн хүндэрнэ, нэрэ хүндэнь хухарна

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Засагые гартаа абаһан сагһаань хойшо президент Никсонэй нэрэ хүндэнь эгээн лэ ехэөр хухараа. Энээн тухай Гэллапай институдай эмхидхэһэн асуултанууд гэршэлжэ үгэнэ. Президектын нэрэ хүндын хухарһанай гол шалтагаан гэхэдэ, институдай мэргэжэлтэдэй һанамжын ёһоор экономическа бэрхэшээлнүүдэй ургалга тэрэ тоодо хүдэлмэриг

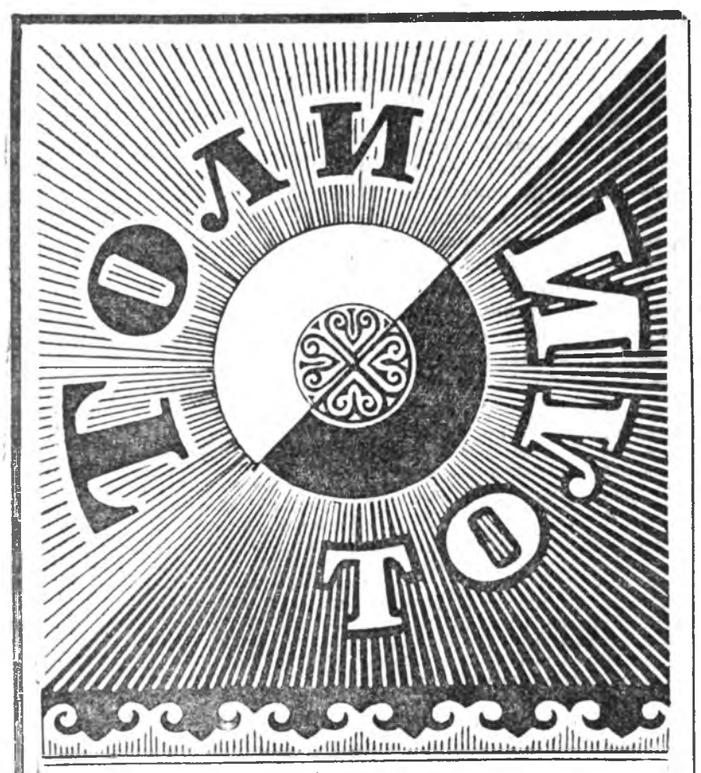

Энэ хуудаһандамнай уншагты.

Үбэлэй этюд.

Шэнэ фильм тухай студентнэрэй һанамжа.

ҮБЭЛЭЙМНАЙ ҮЗЭСХЭЛЭН

ЭТЮД

Үни даа, үхибүүн бага ябахадаа, үбгэд, хүгшэдэй: «Үбэлнай үзэсхэлэн зурагаа дэлгээбэл даа», —гэжэ хэлсэхэдэ, үнэнхэ зүрхэнһөө гайхагша бэлэйб. Үлыи үлын харахаш, үзэсхэлэн зураг гээшэнь үгыл аад, үгы. Үлзы гэжэ нэрэтэй нютагайнгаа үльгэршэ түүхэшэ, үгэшэ, шогшо үбгэнһөө нэгэтэ зүрхэлжэ зүрхэлжэ асууха-дам, ута шүбүүгтэй гааһаараа улаяа хэды тоншоод, урмаа ехээр хухарһанай маяг үзүүлжэ:

— Ээ, баарма даа, үшөөл хоёр нюдэтэй болоогүй, холые хаймадаха хёрхо эрын түһөөгүй амитан ха юмши даа,—гээд, шэнэлэнэй үндэһэ түнхижэ хэһэн гааһаараа дүүрэн тамхи дахин удхаад, мүнгэн угалзата хэтэеэ гарган, гал аһаагаад, яаралгүй һоросгоожо һуутараа:—Тээ тэрэ сонхо руу харал даа,—гэбэ.

Заахан сонхо руунь харабаб. Сонхол аад, сонхо. Ондоо юумэн үгы. Сэнтэнхэйл юумэ ха.

— Харабалдеэ,—гэбэб.

— Юу харабабши?

— Юушье харабагүйб.

— Ээ, баарма даа,—гэжэ дахин хайрлаһаншуугаар гүбэд гээд, үгэшье хэлэхээ болишобо. Гааһаяа хоршогонотор һорохоорнь тухайлхадам, сухалдаһаншье хэбэртэй. Гайхахадаа би һуурилаа бодожо, тэрэ сэнтэһэн бишыхан сонходонь дүтэлэн ошоод, удаан зогсобоб. Үнэхөөрөөшье, хара хараһаар байтарни, юрыншье сонхо бэшэ, юрыншье сэн бун бэшэ хэбэртэй болошобо. Ахайн «ботаникын» ном дээрэ зураатай байдаг халуун ороной бүтүү бүглүү ой модон, үнгэржэ ерэхэдээ, тэдээн дээгүүр һомон түргөөр дүүлидэг һармагшадыешье ооёорон харахадал гэбэб. Түү тэрэ асари томо һүүлтэй тугас шубуун бэшэ гээшэ гү даа? Энэнь ямар амитан бэ? Шэмээшэг хүршымнай һахалдал адли хазаар һахалтай, үхэрэй шэнээн бэетэй, Дугар дарханай хургануудтал томо шүдэтэй? Аа, таагааб, арсалан гэдэг—ангуудай хаан—өөрөө мүн шуу.

Тинхэдэ хэды болотор сонхын сэнгэй үзэсхэлэн зураг хаража байгаа хүн һэмбиб—бү мэдэе. Зүгөөр лэ:

— Одоол обёорбо, хараба гүш? —гэжэ үльгэршэ Үлзын араһаамни бүдүүн хоолойгоороо бадашаһандал бабаржархихада, залд гэжэ, тэрэ холын халуун орондо бэшэ, харин Үлзын урсахан гэрэй ганса сонходо няалдашаһандал зогсоһоноо мэдэрээ һэм.

— Юумэ обёоржо, онги нэбтэ хаража оньһо зүйдэлынь таажа, мэдэжэ ябахада һайн юмши бы даа, залуу нүхэр,—гэжэ үльгэршэ Үлзын тинхэдэ хэлэһые огто мартагшагүйб.

...Түрүүшын саһанай оромсоор, хүлдөө хүнгэхэн финскэ сана углаад, хэрмэшэ Хорёошо нохойгоо дахуулаад, Хэжэнгын урда хүбшэ махан ябахадаа, үбэл «зураашын» дэлгэһэн үзэсхэлэн һайхан зүйлнүүдые хаража, баясажа, агнуурнин олзогүй, алга бусаашье һаа, сэдьхэлээ дүүрэгшэ бэлэйб. Үльгэршэ Үлзы үбгэнэй үгын сэсэн мэргые гайхагша бэлэйб. Нэгэ хэды алхам хээд лэ шагнаархан зогсоходоо, саб сагаан һэбхэгэр шандаган малгай үмдөөд, хэнэйхимнай үлүү гоё бэ гэжэ хоорондоо буляалдажа байһандал обоорһон түгсэгүүдые обёорхош. Үхибүүдээ дахуулһан сагаан баабгай урдаһаам ерэжэ ябана гэжэ һанаад, зуг татан зогсоходош, үсэгэлдэр орохон бамбагар саһан дорохоо залинда сохюулжа унашаһан асари томо нүүлэ бултайжа байхал. Гэлы ехэ! Бүри һаяхана, намарай сэлгеэндэ, энэ хярын хаягаар саб сагаан һархяагуудые түүжэ ябадагаа һанахаш. Тини үнөөхи һархяагуудшни урга ургаһаар өөрэйнш бүһэсөө томонууд болошонхой эдэ һууна бэшэ гээшэ гү гэжэ һанаад, яаралтай түргэн хажуудань ошожо, ходолон абаха гэхэдэш, саһан малгай үмдэнхэй үнжэгэн залуухан нарһадай эшэнүүд наршаамаар бэе бэеэ түшэсэлдэнхэй шахуу найган һуухал. Үбэлэй ойн үзэсхэлэн ямаршье баян дэлгэр гараар сасаатай байдаг гээшэ һэм. Хайшааш хара—үзэсхэлэн!

...Эдэ үдэрнүүдтэ саһан ороно. Тэнгэрнин будаа Буряад ороноймнай тала дайда, хада майла сагаан хүбэн хүнжэлөөрөө хушажал, хушажал мэдэнхэй. Мүнөөдэр заатагүй санаяа тоһодохоб. Харин үглөөдэр үхибүүн наһанһаа хойшо үльгэр домог мэтэ сэдьхэлдэм һанагдадаг үльгэршэ Үлзын заһаан үзэсхэлэн харахаяа үдхэн ой руу шармайхаб. Үглөөдэр—амаралтамнай бшуу!

А. ЖАЛСАНОВ.

Манай фотокорреспондент Е. Захаровай үбэлэй ой соо обёорһон үзэсхэлэнгүүд.

ХҮГЖЭМТЭЙ НҮХЭСЭҺЭН ХҮН

Володиин эхэ хэгжэмдэ ехэ дуратай һэн. Хуур дээрэ наадахадаа бэрхэ бэлэй. Сулоо сагтаа морин утаһан хуураа абажа, ирагуу һайхан дуунуудай аялга найруулха. Тэрэнэй хуур дээрэ наадажа эхилхэдэнь хүршынь үхибүүд олоороо сугларжа гайхаһан, һонирхоһон нюдөөр алдангүй хараад, дуугай һууха. Хада уулануудаа, тала дайдаяа, хүүен бурьян урдаһан хэнгэрэг горходоо, ажалша бэрхэ зоноо алдаршуулан магтаһан дуунай аялга холуур зэдэлжэ, балшар заахан үхибүүдэй гэнэн хонгор сэдьхэлые баясуулан байхал даа.

Теэд иимэ сүлөө саг Володиин эхэдэ үсөөн дайралдадаг һэн. Юуб гэхэдэ, тэрэ колхозойнгоо поли дээрэ огородой эдеэ ургуулдаг бэлэй. Тэрэнээ һайнаар харуурһалха, помидор, үгэрсэ, капуста, гэхэ мэтын ургамалнуудые ехээр хуряаха гэнэн зорилго урдаа табидаг байгаа бшуу.

Балшар заахан наһанһаа Володя эхэдээ туһалалсаха, тиигэжэ бүхэли үдэрөө талада үнгэргэдэг бэлэй. Талын боро жэргэмэлнүүд жэргэхэ, хухы шубуун дүтын хуһан шугы соо донгодожо, бишыхан хүбүүнэй ухаан бодолые хүлгөөдэг һэн. Тиигэхэдэ Володя эхээе һажаажа хуур дээрэ наадаадшье туршадаг бэлэй. Эхынь наададаг шэнгеэр ирагуу гоё аялга яашье гаражa үгэхэгүй. Гар хюрөөгөөр модо хюрөөдэһэн мэтээр утаһадынь харшаганаад лэ байха. Эхэнь хуураа хайшан гээд барихыень, хайшан гээд зүбөөр наадахыень һургахадаа:

— Хүгжэмшэн болохо хүнэй шэхэн һонор, хургадынь уян лэ байха ёһотой бшуу даа,—гэжэ урианаар хэлэдэг һэн.

«Ирагуу һайхан хүгжэм найруулжа, хүн зоние баясуулха гээшэмнай ямар ехэ зол жаргал гээшэб даа, гэжэ гэнэн хонгор ухаандаа Володя шэбшэдэг, яажашье һаа хуур дээрэ наадажа һураха гэһэн зорилго урдаа табидаг һэн. Тиин таладашье ябахадаа, гэртээшье хуур дээрэ наадажа, буряад арадайнгаа дуу хамар дороо һэмээхэнээр дулаха. Володиин иимэ ехэ оролдолго гаргажа һуухыень нютагайнь зон анхаран харахадаа, ехэл хүхижэ:

— Эрэ хүн зориһондоо гэдэг. Хүбүүнтнай томо болоходоо сохом лэ хүгжэмшэн гү, али дуушан болохо байха,—гэжэ хэлсэдэг бэлэй. Хүхюун омог зантай Володиин эхэ шогтойхоноор:—Горхо хараагүй аад, гүталаа тайлаха хэрэггүй бшуу даа. Юрэдөө болоһон дээрэнь лэ хэлсүүжэмди,—гэжэ харюу үгэдэг заншалтай һэн.

...Уданшьегүй Володя Баргажанай аймагай Барханай найман жэлэй һургуулиин үхибүүдээр хамта нютагайнгаа зоной урда зүжэг наада табилсадаг болобо. Дуу дуулахадань нютагайнь зон: «Володя бэрхээр дууланаш! Молодец!» гээд альга ташадаг бэлэй. Тэрэнэй хонгёо һайхан хоолой, хүн бүхэнэй сэдьхэл зүрхэ уяруулдаг һэн. Хада уулын хойморто, хүбшэ тайгын хүндыдэ түрэжэ удэһэн хадаа, тунга һайхан агаарыень сээжэ зүрхэндөө шэнгээжэ, харьялһан дошхон горходой уһанһаа ундаа харяажа хүдэржэлэн хадаа хонгёо һайханаар дууладагшье байжа болоо. Володя бүхэли үдэртөө хада уулын хойморооб, тала дайдаар аяншалдаг, дуугаа дуулажа, хуур дээрээ наадажа сэнгэдэг бэлэй.

— Буруевтанай хүбүүн яалашье гоёор дуулана даа. Хүнэй юрэдөө уярхаар лэ,—гэжэ нютагайнь зон һанажа ябаһанаа сэхэ хэлэхэл даа.

Республика дотороо нилээд мэдээжэ болоһон, Барханай арадай театрай зүжэгшэдтэй хамта концерт табилсадаг болоо бэлэй. Театрай хүтэлбэрилэгшэ, Буряадай искусствын габьяата ажал ябуулагша Р. Ешонов Владимир Буруевай дуулахыень шагнахадаа ехэл баясажа:

— Түрэл нютагаа суурхуулха дуушан болохол даа,—гэжэ нэгэтэ бэшэ хэлэдэг һэн. Зүбшье хэлэдэг байжа болоо. Тэрэнэй ерээдүйдэ тэрэ найдадаг, бэрхэ дуушан болохо гэжэ тухайлдаг байжа эдир залуу дуушанда туһалдаг, зүжэг нааданда хабаадуулалсадаг, хүрюусалгатай рольнуудые даалгажа, хайшан гээд наадахыень һургадаг һэн. Владимир Буруев бүри һургуулида һуража ябахадаа, Х. Намсараевай «Тайшаагай ташуур», Ц. Шагжинай «Түрүүшын хабар» гэһэн зүжэгүүдэй гол рольнуудта наадалсаһан байна. Барханайнгаа найман жэлэй һургуули амжалтатайгаар дүүргээд, Улаан-Үдын Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищида абтажа, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлэн һуража ороо. СССР-эй арадай артист Л. Л. Линховоиной шабинь боложо абтаһандаа Владимир Буруев ямар ехээр баясаа гээшэ һэн бэ. Тэрэ дүрбэн жэлэй хугасаа соо хүгжэмэй училищида һуралсажа, агууехэ ород арадай, буряад арадайнгаа дуу хүгжэмэй орёо нюусануудые шудалһан байна.

Мүнөө Владимир Буруевые танихагүй хүн республика дотор үгы шахуу. Тэрэнэй радиогоор, телевиденидэ дуулахадань хүдөө ажалшад хужарлан шагнадаг, үшөө дуулахыень хүлеэжэ байдаг. Владимир Яковлевич Буруев һүүлшын жэлнүүдтэ түрэл Буряад оронойнгоо бүхы нютагуудаар, Алас-Дурна зүгөөр, Сибириин городуудаар концерт харуулан аяншалаа. Хаанашье ябахадаа түрэл Эхэ ороноо, коммунис партияа, түрэһэн тоонто Баргажан нютагаа, Бархан уулаяа магтан алдаршуулан дуулажа, хүн зоние баясуулна. Тэрэнэй бэлиг шадабариие үнлөөр сэгнэжэ, 1967 оной хабар Буряадай АССР-эй габьяата артист гэһэн нэрэ зэргэ олгуулагдаа бэлэй. Һаяшаг Владимир Яковлевич Буруевта Буряадай АССР-эй арадай артист гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо. Залуу дуушанай бэлиг бүришье үндэрөөр сэгнэгдэбэ ха юм. Бэрхэ дуушан саашадаашье амжалтагай, хүн зондоо хүндэтэй ябаг лэ!

К. ЖАМЬЯНОВ.

СТУДЕНТНЭР ЗҮБШЭНЭ

«БОГОҺО АЛХА»

ШЭНЭ ФИЛЬМ

Городой кинотеатрнуудта «Богоһо алха» («Переступи порог») гэжэ нэрэтэй «Мосфильмын» гаргаһан кино хараабди. Энэ фильм хүн зоние яала һонирхуулаа ха гэжэ һананам. Юундэб гэхэдэ, мүнөөнэй залуушуулые, тэдэнэй хүсэл зориг, һанал бодол, эрдэм бэлиг болохо соонь уудалжа, энэ кино соо харуулаа. Совет залуушуулай үшөө нэгэ тон шухала шэнжэ шанар—дунда һургуулиин богоһо алхагшад ажабайдалай ехэ замда орохо үедөө үдэр бүриин ажабайдалай элдэбэн нугалбаряа, эрьюулгэнүүдтэ, бэрхэшээлнүүдтэ орходоо ямаршуу абари зантай, хэр хабатайб, зүрхэтэй зоригтой гү гэжэ эндэ үсүүлэгдэнэ.

Манай үетэн—мүнөөдэр студентнэр болоһон, үсэгэлдэрэй шабинар — фильмын геройнуудтай уулзаһабди. Тон лэ юрын арбадахи классайхид шалюуншагууд, элдэбтэйнүүд, ерээдүй тухайдаа балай һанагаа табинашьегүй гү гэхээр амгаланууд урогоо хаяад футбол үдьхэлжэ наадажа ябаха юумэд. Энээнэйнгээ түлөө харюусаха ээлжээн буужа ерэбэ. Багшанарынь эндэ хараажа, һүрдүүлжэ байнгүй, харин томо зонуудтал адляар эдээнһээ эрилтэ хэнэ. Теэд урок таһалдуулһанайнгаа түлөө хүн бүхэн харюусахадаа өөһэдынгөө зан абари, сэдьхэл зүрхэ эли тодоор харуулна. Алик (главна геройнуудай нэгэн) сэхэрмэг абари зантайгаа, хэһэн юумэнэйнгээ түлөө бүрин харюусахаар бэлэн байһанаа тодоруулба. Тиин гэхэдэнь нугөө хүбүүниинь ганса амияа аршаха зориготойгоор — би нюдэнэй докторто ошооб гэһэн бэзрээ саарһа һарбайха юм. Теэд энэ хүбүүн докторгошье ошоогүй, булганаар сугтаа бумбэгэ удьхэлжэл ябаа. Бухы зонууд хуу зэмэтэй, зүгөөр өөрөөл ганса гэмгүй болжо оролдодог хүнүүд биибиши бы. Тэдэнэй нэгэн эдэ хүбүүд соошье ябалсана бшуу.

Бухы дээрээ һонирхолтой энэ фильм соо Алик манда ехэ дүтөөр, һайхаараа харагдаа. Юуб гэхэдэ, энэ хүбүүн мэхэеэ гаргажа байхагүй, хара амяа сахихагүй, бэлэн харгыгаар—аха хүнүүдэй сэбэрлэжэ үгэһэн замаар алхалхагүй, хэдышье бэрхэшээлтэй һаань, ажабайдалда өөрын зүргэ гаргаха—иимэ абари зантай хүн. Тон һайн нүхэр гэжэ үшөө энээн дээрэ нэмэе. Танил хүнүүдэй дүнгэлсэжэ, институдта орууулха байхадань, Алик тэрэнһээнь арсана.

Үхибүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ гэртэхид, багшанарай, тойрожо байһан томошуулай тон ехэ үүргэ дүүргэдэг байһые энэ кино соо үшөө дахин харанабди. Алигай эхэнь һайхан сэдьхэлтэй хүн байна. Тон дүтын хоёр нухэд мэтээр хөөрэлдэхыень харахада, ехэ зохид. Богонёор хэлэхэдэ, энэ һамган эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда баатарай үхэлөөр унаһан эсэгынь эрхим жэшээгээр хүбүүгээ хүмүүжүүлжэ шадаа.

Нүгөө талаһаа Алигай нухэсэдэг, дурлаһан Лена басаганай эхэ тэн ондоо бодолтой, ажабайдалда өөрын уг зорилготой эхэнэрые эндэ тобойсо харуулна. Ажабайдалые өөрынгөө бишыхан аршинаар хэмжэдэг, сэгнэдэг, хангагданги ажабайдалһаа бэшэ юуншье энэ һамганда хэрэггүй хаш. Эгээл нимэнээ басаганайнгаа Алигта үнэн сэдьхэлнээ дуратай байхадань, бага наһанай толгойгоо эрьеһэн ябадал гэжэ сэгнэнэ. «Тэрэ Алигшни юутэй юм гэжэ Леныи эхэ асуудал табяад, өөрөө иигэжэ харюусана: шордогорхон лэ хүбүүн. Бэез олоһон, хүл дээрээ гараһан һургаха юм. Үдэр бүдаа» гээд эхэнь басагала һургаха юм. Үдэр бүрил эдэ үгэнүүдэй Ленын шэхэнэй шиир таһалдуулдагүй байһандань һэжэглэхээр бэшэ. Үнэхөөрөөшье эхэмни зүбтэй юумэ хэлэнэ гү даа гэһэн бодол басаганай толгой соонь ябаһ ошонгоо һэмээхэнээр ородог болоһон байжа магад... Уданшьегүй Лена ехэ яаралтайгаар бэлигтэй бэрхэ физигтэ хадамда гараха юм.

Эгээл Алик Лена хоёрой харилсаан тухайда манай студентнэрэй (315-дахи группын) дунда ехэ хөөрэлдөөн болоо. Һидэнэр мүнөө жэлдэ институдта орообди. Тиин энэ картина мүнөөнэй совет залуушуул—маанад тухай үгүүлнэ. Тиимэһээ аманайнгаа хөөлэтэтэр үгэ буляалдаһамнай ойлгосотой. Лена Алигта дуратай байгаа гү? Хэрбээ тиимэ һаа, юундэ ондоо хүндэ гарааб гэһэн ба бэшэ олон асуудалнууд тушаа хөөрэлдөөбди.

Манай хубүүд, басагад ондо ондоо һанал бодолтой байгаа. Зүгөөр хүнэй мүнгэ зөөри, байра байдал хаража, хуби заяагаа холбохо гэ-эшые хэн зүбшөөхэ бэлэй даа. Зариман хэлэхэдээ, бухы зэмыень Ленын эхэ дээрэ тохохо юм, нүгөө-дүүлнай Лена һалхинай үлеэһэн тээшэ хэлбэрдэг тула хадамда хиидэжэ гараа бэд даа гэлсээ. Алик халирхайдаа, нэгэ бага зүрхэтэй байгаа һаа, Ленэеэ таһа дүүрэжэ абаашаха аргатай байгаа гээд зариман хэлэхэ юм.

— Инженертэ дурлаһан байха, Лена залуухан, үшөө хүсэд ойлгоодуй ябаһанаа, зоригтой зүрхэтэй, томоотой хүнтэй уулзахадаа, дурлаа ёһотой,—гэлсээшэдшье бии.

— Алигта урбаһандаа Лена зэмэтэй бэшэ. Лена Алигта зурлаашьегүй байһан, харин өөрөөл тэрэ хүбүүн басагандаа ехээр дурлаһан аад, тэрэмни намда дуратай гү, али үгы гү гэжэ саагуур бодожо үзэдэггүй, өөрынгөө ехэ мэдэрэлдэ толгойгоо эрьешоод ябаһандаа өөрөө гэмтэй гээшэ, — гэжэ Алигые зэмэлээшэдшье бии. Ягаашье хадаа манай хөөрэлдөөн хани нухэсэлгэ, инаг дуран тухай болоо, энээн тухайда һанамжа бодоможго һайса хэлэлсээбди. Энээнтэй хамта, шанга шадалтай, зөөри зөөшэлтэй, машинатай хүндэ хадамда гараха хүсэлэнтэйшүүл манайшье дунда бага зэргэ үшөөл дайралдадаг гэжэ бодоходо, халагламаар.

Д. РАДНАБАЗАРОВА,
Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студентка.

ҺАМГАН ГҮ, АЛИ ХУСАЕВ ГҮ?..

БУДАМШУУГАЙ почтоноо

Зулгы һайхан зунай дунгяахан нэгэ үдэшэ нютагаймнай залуушуул Улеэ горхоной эрьедэ сугларанхай. Түүдэгэй гал улаабхюулжа, зөөхэй наада хэхэ хүсэлтэй һаҳы һалаг түхеэржэ байба. Энээниие хараха, дуу зугаа хангюурдахые шагнаха хүсэлтэй хубүүгээ хүтэлөөд, тиишэ ошобоб. Хүршэ нютагай залуушуул олоороо ерэнхэй, дуу эрижэ дуулаха хүсэлтэй, хоолойгоо заһаха юм. Зөөхэйн шанагдахые хүлеэжэ ядаһан хүнүүдшье бии хэбэртэй.

Шэрэм тогоон соо зөөхэй шанагдажа, хүншүү үнэрынь аятай зохидоор хангалтана. Уданшьегүй шара тоһиень шүүжэ абаад, зөөхэйень захагүй олон табагуудта хэжэрхибэ. Одоошье зөөхэй нааданиинь эхилхэнь гү гэжэ һанахадам, үгыл даа.

— Һамган баабайе хүлеэе, ерэхэб гээ һэм шуу,—гэжэ нэгэ хубүүн бүдүүн хоолойгоор бабанаад, хүнэг соохи шара тоһондоо нэгэшье хүниие дутэлүүлбэгүй.

Залуушуулай хүхилдэһөөр байтар Һамган баабай ерээд, одоол ёһотой эзэн мэтэ оролсобо. Буряад арадайнгаа, мүн нютаг гайхагүй ёһо заншал һайса мэдэдэг энэ үбгэжөөлые харахада, баясамаар, омогорхомоор бэлэй.

— Һамган баабай, зөөхэй наадаяа эхилхэмнай гү?

— Һамган абга, энэ шара тоһоо хайшан гэжэ ууха гээшэбибди. Досоо бөөгнэреод, аягүй болохол хаш даа.

— Һамган ахай, урид зөөхэйгөө эдеэд, һүүлээрнь ёохор наадаяа хатарха гүбди даа.

Энэ мэтын хөөрөө шагнаһан Һамган баабай тэбдэбэгүй, харин ёһо заншалта нааданай гол түлэб удхые аятайханаар тайлбарилан ойлгуулаадхиба. Зулгы һайхан зунай баян хэшэгынь сагаан эдеэн болодог аабза. Дун сагаан хонин һүрэгэй бүри олоор хушууран бэлшэхын тула, талаар дүүрэн адууһа малай бүри олоор атарлан бэлшэхын тула зун бүри зөөхэй наада хэжэ, тойрог һайхан, үнэр баян ажаһуухамнай болтогой гэжэ юрөөл табидаг заншалтай юм. Тиигэд гээд лэ зөөхэй наадан эхилээ, дуу зугаа ханхинаа гэлэй. Шухалань гэхэдэ, зөөхэй наада түрүүшынхеэ хараһан хүбүүмни шэхэндэм амаа тулгаад:

— Тэрүү тэрэ үбгэжөөлые юундэ һамган гэжэ нэрлэнэб? Эхэнэр бэшэ, эрэ хүн ха юм. Али наадална гү?—гэжэ асууба.

Юун гэжэ харюусахабиб. Тиигэбэшье шадал зэргээрээ ойлгуулхые оролдобоб. Үни хада пенсидэ гараһан энэ үбгэжөөлые Һамган гэжэ нэрлэдэг. Үлеэ нютагайхидни (Эрхүүгэй областиин Боохоной аймаг) бүгдөөрэн шахуу тэрэ нэрэдэнь даданхай, оройдоошье гайхалсадагшьегүй. Тиимэл байха ёһотой гэжэ һанадаг ха.

Эрэ хүниие Һамган гэжэ нэрлэхэнь гайхалтай. Нэрэ оложо ядахадаа тиимэ нэрэ үгөө юм гү? Саагуур бодоод үзэхэдэ, тэрэ нэрэнь онсо өөрын удхатай. Урданай һүзэгшэд буряадууд үхибүүдээ байлгажа ядахадаа элдэб эсын нэрэ үгэдэг байгаа. Шүдхэр боохолдойнуудай дурагүйдэхэ гү, али дураа гутаха нэрэнүудые зорюута үгэдэг байһан гэхэ. Эрэ хүн аад, Һамган гэжэ нэрэтэй ябахадань шүдхэр боохолдойнууд хэрэгсээхэгүй, һанаалхагүй гэһэн удхатай юм. Ташха буруу нэрэ үгэхэдөө, үхибүүгээ үхэлһөө абарбабди гэжэ һүзэгша хүнүүд һанадаг байгаа. Хаанта засагай мунхаг харанхы сагта олонхи хүдөө нютагуудта эмшэн доктор нуудшье үгы байгаа. Нарай нялха үхибүүнэйнгээ халуурхада, гэртэхиниинь нилээд зобохо ушартай ябаа. Үншэрхэ сүхэрхэдөө бөө, ламанарые асаржа, мүргэл хүүлэдэг байгаа ха юм. Һүүлшынь хониной мяхые тэнзытэрээ доторлоод, архииень мэнэртэрээ уугаад ошодог бөөнэр ямар туһа хүргэхэб даа. Үхибүүниинь шье залархагүй, наһа барадаг байгаа бшуу.

Тиихэдэ дээрэ дурсагдаһан Һамган баабай эсэгын ганса хүбүүн байһан юм. Дахуулжа, үрбэдэжэ ябаха аханарынь тороогүй, нарай нялха байхадаа гээгдэһэн гэхэ. Тулихыса тулиһан гэртэхиниинь одхон хүбүүндээ ташха буруу нэрэ үгэһэн юм. Талаан болоходоо, Һамган гэжэ хүбүүниинь нэгэтэшье үбшэлөөгүй, амар мэндэ ехэ боложо, гараа ганзагада, хүлөө дүрөөдэ хүргэһэн.

— Бишыхан ябахадам зарим тоомгүй үетэн нүхэдни наадалагша һэн. «Юундэ иимэ нэрэ үгөө һэмта?» гэжэ гэртэхиньһээ асуухадам, «Иимэл нэрэтэй хадаа мүнөө болотор амиды мэндэ ябанаш» гэжэ ойлгуулаа бэлэй. Яахабши даа. Мухар һүзэгэй хойшолон иимэл байгаа ха юм,—гэжэ Һамган баабай хөөрэдэг.

Һамган баабайн үеын хүнүүдэй олонхинь ташха буруу нэрэтэй юм. Жэшээнь, Алгана, Хуса, Тэхэ, Ноохой, Гүлгэн гэхэ мэтын нэрэтэй хүнүүдтэй уулзахадаа хүбүүд, басагад гайхалдадаг. Гайхалдаханьшье буруу бэшэ. Юуб гэхэдэ, мүнөө тиимэ нэрэнүудые үгэнэгүй бшуу. Ташха Октябриин социалис революци ажабайдалыемнай үндэһөөрнь хубилгаа. Эрдэм һургуулитай болоһон хүнүүдэй эрилтэньшье тад ондоо, имагтал социалис удха шанартай.

Алгана загаһанай нэрэ юундэ үгэдэг байгааб? Жараахай залгижа амидардаг хадань тэрээндэ дурагүйдэхэ, хомхой хобдог гэжэ тоолодог байгаа хаш. Тиимэһээ боохолдойнууд Алгана гэжэ нэрэтэй хүнүүдэй Һүнэные барихаа айдаг байһан гэхэ.

Ноябриин һайндэрэй зугаада Тыхеев Хусаев гэжэ обогтой хоёр эрэшүүл бэе бэеэ нигэжэ наадалһан юм ха. Хошон зугааша Хусаевынь нүхэрэйнгөө урдаһаа мэхэтэйхэнээр хараад:

— Ши Тыхеев бэшэ, харин Козлов хаямши!—гэжэ ёгтолбо. Нилээд ама халаһан Тыхеевынь хүлэн хараад:

— Юундэ би Козлов болохо болообиб? Тыхеев һэмнайб. Харин шимни Хусаев бэшэ, Баранов хаямши!—гэжэ һөөргэдэбэ. Хүнүүдэй хорёогүй һаа, тэрэ хоёр заабол наншалдаха һэн ха.

Наншалдаха болоторoо ёгтолхо нэрэнүүд мүнөө хэрэглэмжэһээ гараа ха юм. Жэшээнь, Туяана, Саяана, Оюуна, Гэрэлмаа, Сасэгмаа, Саяан гэхэ мэтын нэрэнүүд хэды шэнээн аятай зохид, гоё һайхан гээшэб. Баян дэлгэр байдалыемнай домоглон магтаһан удхатай аабза. Харин табяад жэлэй саана үгытэй ядуу хүнүүд шажан мүргэлэй маная соогуур төөрижэ, үхибүүдтээ гоё һайхан нэрэнүүдые үгэхэ шадалгүй ябаа бшуу.

Н. ШОБОНОВА,
«Союзпечатнин» хүдэлмэрилэгшэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Ө[illegible] бухэнэй хэрэг»—түрүү бэшэ[illegible] «КПСС-эй XXIV съездын хүн[illegible]лэлдэ» гэһэн нитэ гаршаг [illegible] толилогдоһон материалнуу[illegible] РСФСР-эй Верховно Советэй с[illegible]си тухай материал.

Хоёрдохи хуудаһанда: РСФС[illegible]эй Верховно Советэй сесси туха[illegible] материал. Хилын саанаһаа аб[illegible]һан мэдээсэлнүүд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Ко[illegible] муниистнуудай дурадхалнуу[illegible] бэелүүлхэ» — А. Бардонов[illegible] статья. «Табин жэл соо парт[illegible]да» — В. Озеровой корресп[illegible]денци. Түрэл орон дотор.

Дурбэдэхи хуудаһанда: «Ом[illegible] бэлигэй ургалта»—Н. Цыренов[illegible] статья. «Гүн зориг»—Р. Мака[illegible]скаягай статья. Г. Болдогоев[illegible] этюдүүд. Элдэб сонсохолнууд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА. 12.30 минутаһаа «Неделя» [illegible]һэн субботын үдэрэй програ[illegible]ма. 13.30 минутаһаа 23 ч[illegible] хүрэтэр Москваһаа дамжуулг[illegible] 13.30—орон доторхи һонин[illegible] 13.40—үхибүүдтэ зорюулагд[illegible]һан дамжуулга. 14.20—арад[illegible] телевизионно университет[illegible] ээлжээтэ дамжуулга. 15.00—[illegible]елүүр дээрэ гоё һайхана[illegible] һолжоролгын улаасоорондо[illegible] мүрысөөн дамжуулагдан[illegible] 16.15—«Манай хани—дуу[illegible] гэһэн хүгжэмтэ програм[illegible] 16.45—«Эфир соо «Залуу[illegible]шуул» гэһэн залуушуул[illegible] программа. 17.30—«На ка[illegible]дом километре» гэһэн Болг[illegible]ринн олон серитэй фильм[illegible] үргэлжэлэл. (10-дахи серие[illegible]) 18.40—хоккей наадалгаар [illegible]хэр ёһопой улаасоорондо[illegible]уулзалга. Эндэ Чехослова[illegible]—СССР-эй командануудай хо[illegible]рондо болоһон наадан харуу[illegible]лагдаха. 20.30—телевизионо[illegible] зүжэг. 22.00—елүүр дээрэ [illegible] һайханаар һолжоролгын улаа[illegible] хоорондын мүрысөөн.

Сонин сонсоорой

Мүнөөдэр Прибайкалнин [illegible] хойто аймагуудта бага с[illegible] саһан орохо. Республикын [illegible] сад нютагуудта үдэрынь [illegible] —18 градус хүйтэн байх[illegible] Һүниндөө —28—30 градус х[illegible]рэтэр хүйтэрхэ.

Декабриин 20—21-дэ ре[illegible]публика дотор сэлмэг байх[illegible] Баруун тээһээ һулаханаар ha[illegible] хилха. Үдэрынь 14—19 гр[illegible]дус хүйтэн болхо, һүниндөө [illegible] —30 градус болотор хүйтэрэ[illegible]

Редакторай орлогш[illegible]
М. Н. НИМАЕВ.

● «БУРЯАД ҮНЭН» ● 1970 оной декабриин 19. ● 4-дэхи хуудаһан ● Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР ● Н-01821. Заказ № 835.